

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2021

Michal Novotný

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Spojené státy americké a ukončení japonské
izolace**

Michal Novotný

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Spojené státy americké a ukončení japonské
izolace**

Michal Novotný

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v plzni

Největší poděkování patří mému školiteli a učiteli PhDr. Romanu Kodetovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, neocenitelné rady, korekturu textu a laskavý přístup. Chtěl bych také poděkovat Mgr. Martinu Bočkovi, Ph.D. za to, že mi umožnil být součástí Studentské grantové soutěže, díky čemuž jsem získal některé odborné knihy k této práci.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Pohnutky vedoucí k vyslání americké expedice do Japonska	5
2.1	Vnitropolitická situace v Japonsku	5
2.2	Politika izolace	8
2.3	Kontakty mezi Japonskem a cizinci v první polovině 19. století	10
2.4	Kontakty mezi Japonskem a Spojenými státy před rokem 1853	14
2.5	Vyslání americké expedice k japonským břehům	18
3	Perryho expedice	27
3.1	První Perryho návštěva Japonska.....	27
3.2	Japonská reakce.....	32
3.3	Druhá Perryho návštěva Japonska	37
3.4	Smlouva z Kanagawy	46
4	Spojené státy americké a ukončení japonské izolace	50
4.1	Perryho vyjednávací politika	50
4.2	První americký konzul v Japonsku	54
4.3	Situace z pohledu bakufu.....	58
4.4	Smlouva o přátelství a obchodu	60
5	Závěr	64
6	Bibliografie.....	73
6.1	Vydané prameny	73
6.2	Literatura.....	73
6.3	Internetové zdroje.....	75
7	Summary	77

1 Úvod

Počátkem 50. let 19. století bylo Japonsko striktně uzavřeným státem, který až na jasně vymezené výjimky odmítal interakci s cizími národy. Během druhé poloviny 19. století však obecně narůstala mezinárodní námořní doprava a plavba na Dálném východě a obyvatelé Země vycházejícího slunce přicházeli do kontaktu s nechtěnými návštěvníky stále častěji. Roku 1853 zakotvila poblíž japonského hlavního města Eda americká expedice a vynutila si otevření některých tamních přístavů pro své lodě, což bylo ukotveno smlouvou z roku 1854. V důsledku této události si podobným způsobem zajistily otevřené přístavy v Japonsku i jiné západní státy a během několika let došlo k podepsání dalších smluv, které jsou označovány za nerovné. V krátké době tak politika uzavřené země v Japonsku definitivně skončila.

Tato diplomová práce popisuje vliv Spojených států amerických na jednu z nejdůležitějších událostí dějin Dálného východu v 19. století – ukončení japonské izolace. Téma je zaměřeno především na roli Matthewa Calbraitha Perryho, jenž byl vyslán Washingtonem do Japonska jako velitel expedice, která měla navázat kontakty s uzavřenou zemí. Průběh výpravy je v mnohých historických pracích často zmiňován jen několika větami. Daleko větší důraz je v nich kladen na působení prvního amerického konzula v Japonsku Townsenda Harrise. Díky jeho činnosti byla v roce 1858 podepsána mezi oběma zeměmi Smlouva o přátelství a obchodu, kterou lze považovat za bod ukončení japonské izolace. Dle názoru autora ale tato smlouva pouze završila fázi japonského otevírání, které úspěšně započal komodor Perry v roce 1853. I z tohoto důvodu si autor vytyčil za cíl více se zaměřit na jeho zmíněnou expedici. Dané téma v sobě také skýtá možnost analýzy průběhu navazování vztahů mezi oběma národy. Práce je členěna chronologicky do tří kapitol. Vzhledem k paralelnosti některých témat, zvolil autor rozčlenění do podkapitol, které mohou být dějově totožné. Tímto způsobem se však vzájemně doplňují a tvoří komplexní přehled o problematice, která je v nich popisována.

První kapitola přibližuje vnitropolitickou a zahraničně-politickou situaci japonského šógunátu. Je zde stručně zohledněn historický vývoj země, tak aby bylo vysvětleno proč byla v 50. letech 19. století téměř izolována od zahraničních vlivů. Autor zde také popisuje vybrané případy, kdy i přes zmíněnou izolaci došlo ke kontaktům mezi Japonci a cizinci, přičemž věnuje pozornost těm případům, kdy do Země vycházejícího slunce zavítali Američané. Popisuje tak vývoj, který předcházel prvním oficiálním pokusům o navázání vzájemných vztahů obou zemí. Podkapitola 1.5. se zabývá pohnutkami, které vedly Spojené státy k vyslání expedice pod vedením komodora Perryho do Japonska. Zohledněny jsou taktéž cíle výpravy a není vynechán průběh příprav před jejím vyplutím. Jádrem práce tvoří popis Perryho počínání v Japonsku od jeho prvního příplutí 8. července roku 1853 do zátoky Uruga, až po jeho odplutí po podpisu smlouvy z Kanagawy roku 1854. Autor zde zvolil rozčlenění do podkapitol, které se vzájemně doplňují a poskytují pohled na Perryho návštěvu jak ze strany Spojených států, tak ze strany Japonska. Podkapitola 2.2. se věnuje vysvětlení, jakým způsobem a proč reagovala japonská vláda, když musela neochotně ukončit politiku izolace. Perryho expedice neznamena jen setkání dvou národů, ale střet dvou diametrálně odlišných kultur. Z toho důvodu se v kapitole nacházejí popisné pasáže, které mají za cíl přiblížit kolorit událostí. V první části třetí kapitoly autor přibližuje vyjednávací politiku komodora Perryho a shrnuje jeho význam na úspěchu expedice. Zabývá se také hodnocením smlouvy z Kanagawy a dává ji do souvislostí se zahraniční politikou Spojených států v oblasti Pacifiku. V následujících třech podkapitolách je věnována pozornost činnosti prvního konzula Spojených států v Japonsku Townsenda Harrise a vnitropolitické situaci v zemi od Perryho odplutí do roku 1858. Poslední část uzavírá podkapitola, věnující se americko-japonské Smlouvě o přátelství a obchodu. Přestože tyto pasáže nejsou primárním předmětem studia diplomové práce, autor považuje za vhodné jejich zařazení pro celkový přehled.

K vypracování diplomové práce byla použita především zahraniční odborná literatura a vydané prameny. Mezi prameny patří kniha *Japan and the Japanese. A Narrative of the U. S. Government Expedition to Japan under Commodore Perry*, jež byla napsána Robertem Tomesem, který vycházel z deníku a poznámek

komodora Perryho. Ten je uváděn jako druhý autor knihy, ze které lze čerpat mnoho informací z pohledu hlavního účastníka celé expedice. K dalšímu zprostředkování přímého svědectví byly použity paměti Williama Haynea, které ve svém díle *With Perry to Japan. A Memoir by William Hayne*, zpracoval Frederic Trautmann. Velký přínos pro vznik práce představovala kniha *Treaties and Other International Acts of the United States of America. Vol. 6. Documents 152–175: 1852–1855*, vydaná editorem Hunterem Millerem a vládou Spojených států amerických. Obsahuje kompletní souhrn celé řady dokumentů americké zahraniční provenience související mimo jiné s Perryho expedicí do Japonska. Součástí tohoto souboru vydaných pramenů jsou například všechny čtyři překlady smlouvy z Kanagawy, korespondence komodora Perryho, cestovní deník výpravy nebo deník vzdělance a sionisty Samuela Williamse, který byl členem expedice jako jeden z tlumočnicků. Veškeré vydané prameny jsou v knize opatřeny vysvětlujícími komentáři. Z odborné literatury je zapotřebí jmenovat především Tylera Dennetta a jeho dílo *Americans in Eastern Asia. A Critical Study of United States' Policy in the Far East in the Nineteenth Century*, ve kterém autor vychází z dochovaných dokumentů americké vlády a obsáhle se věnuje zájmům Spojených států na Dálném východě. Nemalý přínos pro vznik této práce měla kniha historičky Rhody Blumbergové *Commodore Perry in the Land of Shogun*, která z velké části vychází z vydaných pramenů. Obě posledně jmenované knihy bylo možné získat díky grantu z SGS. Obecný přehled o celé události je zohledněn v odborné práci George Sansoma *A History of Japan 1615–1868*, pomocí které autor této diplomové práce často ověřoval získané informace. Pro základní přehled také posloužila publikace vlády Spojených států *Centennial Celebration of the Opening of Japan*, kterou autor diplomové práce studoval v Rakouské státní knihovně ve Vídni, taktéž díky grantu SGS. Využity byly i internetové zdroje, díky nimž bylo možné nalézt další vydané prameny, jako například dopis amerického prezidenta Millarda Fillmora japonskému císaři nebo přepis Smlouvy o přátelství a obchodu z roku 1858. Veškeré zdroje ze kterých autor čerpal jsou uvedeny v bibliografii.

V práci byly použity termíny jako americká/americký, které nemají za cíl označit geografickou polohu, ale slouží jako přivlastňovací jméno pro Spojené

státy americké, které jsou zkráceně označovány jako Spojené státy. Na některých místech je pro Japonsko použit ekvivalent Země vycházejícího slunce, který je uváděn jako doslovný předklad názvu země. Použití termínů západ/východ vyhází z původního evropského geografického chápání. Proto i když se Japonsko nachází západním směrem od severoamerického pobřeží, stále hovoříme o východě, popřípadě Dálném východě (z anglického Far East). Názvy lodí jsou uvedeny kurzívou bez uvozovek. Pokud autor píše o západních národech, které se angažovaly v otázce ukončení japonské izolace, nebo které byly zainteresovány na Dálném východě, hovoří především o Velké Británii, Rusku, Spojených státech a z části také Francii. Mezi tyto státy se pak řadí i Nizozemsko, jehož aktivita na Dálném východě patří k důležitým aspektům japonských dějin. Jména a příjmení Japonců jsou uváděna podle tradičního způsobu, jaký je užíván v mnoha asijských státech, tedy nejdříve rodové jméno, poté osobní. Pro přepis japonských jmen a názvů z angličtiny byla provedena česká transkripce („j“ se píše jako „dž“, české „j“ místo anglického „y“ a podobně).

2 Pohnutky vedoucí k vyslání americké expedice do Japonska

2.1 Vnitropolitická situace v Japonsku

V Zemi vycházejícího slunce vládl na počátku 50. let 19. století šógun Tokugawa Iejoši. Sídlil v hlavním městě Edu, dnešním Tokiu a byl vykonavatelem císařovy moci a zástupcem jeho autority. Jednalo se v podstatě o předního feudálního pána a zároveň hlavního představitele vojenské moci. Éra tokugawského šógunátu (1603–1868), jehož administrativa se nazývala bakufu, započala po bitvě u Sekigahary (1600).¹ V Japonsku také existoval císař, ale jeho vláda byla čistě formální. Tokugawové se od počátku 17. století snažili opírat svoji moc o autoritu dvora, a zároveň chtěli podřídit císaře své moci. Proto byla vytvořena série nařízení, podle kterých se panovníkova role stala pouze ceremoniální a náboženskou. Zůstal však symbolem celistvosti země a v nejistých dobách byl ztělesněním jednoty.² Ani císař Kómei, který Japonsku vládl od roku 1846, nedisponoval politickou mocí. Ačkoli byl podle legend označován za potomka bohyně slunce Amaterasu, byl odpovědný především za provádění náboženských obřadů.³ Jedním z jeho tradičních úkolů jako panovníka bylo také legitimovat vládu šóguna. I to je důvodem, proč vojenští vůdcové císaře neodstranili. Bakufu potřebovalo posvětit svoji moc a vzhledem k tradiční hluboké úctě k vládci, jež byla zakořeněna ve všech vrstvách japonské společnosti, si to ani nemohlo dovolit. Místo toho držel šógun nad císařským dvorem patronát a spravoval jeho finanční záležitosti, čímž si jej také udržoval v závislém postavení. Panovník pak představiteli vojenské moci propůjčil mandát k vládě nad zemí a dovolil mu jej zastupovat. Tato forma symbiózy pomáhala udržet politickou stabilitu v zemi.⁴

Když se k Japonským břehům blížily lodě pod velením komodora Matthewa Calbritha Perryho, byli šóguni z rodu Tokugawa skutečnými vládci Japonska již přes 250 let. Je nutné zdůraznit, že ačkoli byl šógun formálním

¹ DUUS, Peter, *The Rise of Modern Japan*, Boston 1976, s. 25–28.

² KODET, Roman, *Příběh samurajů*, Praha 2018, s. 65.

³ COTTERELL, Arthur, *Western Power in Asia. Its Slow Rise and Swift Fall*, 1415–1999, Singapore 2010, s. 162.

⁴ SANSOM, George, *A History of Japan 1615–1868*, Stanford 1990, s. 235.

zástupcem císaře, nebyl držitelem absolutní moci. Takové privilegium mohlo náležet pouze panovníkovi. Japonská společnost byla feudální a silně hierarchizovaná. Nejvyšší postavení v pomyslném žebříčku zaujímal pochopitelně císař, ale reálnou vládu vykonávala vojenská vrstva v čele s šógunem, který měl jako své vazaly vyšší šlechtice – daimjó. Ti pak reálně spravovali jednotlivá knížetství, která formálně tvořila Japonsko jako celek. Nebylo to nic neobvyklého ani v období před tokugawským šógunátem. Vláda nad zemí náležela panovníkům, ale ti své pravomoci delegovali na své vazaly, kteří je zastupovali. Tento systém pak bakufu převzalo.⁵ Přestože země působila navenek jednotně a šógunové byli zahraničními vyslanci označováni za „krále Japonska“, nic jako centrální vláda neexistovalo. Jednalo se spíše o konglomerát nezávislých „států“, ve kterém Tokugawové určovali pravidla a dohlíželi na fungování statu quo. V důsledku těchto skutečností je nutné považovat Japonsko za decentralizovaný útvar, spravovaný rodem, jenž byl hlavou pouze vojenské třídy a nikoli reprezentantem národa jako celku. Tím byl, byť formálně, císař, jemuž byl nakonec podřízen i šógun, jenž vykonával vládu jako jeho služebník. V kontextu evropského chápání byla situace v Japonsku jistým způsobem podobná politickému uspořádání Svaté říše římské.⁶

Politická lojalita obyvatel byla vázána na lokální daimjó. K představiteli národní jednoty, tedy k šógunovi, potažmo k císaři, jako ochránci se lidé začali upínat až s příchodem západních cizinců, kteří by podle nich mohli ohrozit zavedený systém a připravit je o jejich nezávislost.⁷ Je pozoruhodné, že u nižších vrstev společnosti, které bychom dnes mohli souhrnně označit pojmem „obyčejní občané“, nejsou doklady o žádné skutečné a jakkoli rozšířené xenofobii. František Xaverský, katolický misionář, popisoval Japonce okolo roku 1550 takto: „*Tito lidé jsou potěchou mého srdce.*“⁸ Stejně tak svědectví mnohých dalších posádek lodí, které se objevily u Japonských břehů během období uzavřené země, hovoří o

⁵ DUUS, s. 25.

⁶ KODET, s. 89–90.

⁷ DUUS, s. 25–28.

⁸ SANSOM, s. 236.

přátelském přístupu zdejších obyvatel k námořníkům. Nepřítelství projevovali především úředníci. Všeobecná animozita byla pak záměrně rozšířena až později, počátkem druhé poloviny 19. století. Zásadní vliv na tuto skutečnost měli převážně opozičníci a nepřátelé bakufu, kteří prosazovali heslo: „*Ctít panovníka, vyhnat barbary*.“⁹ Velkého významu toto tvrzení nabývalo především po druhém Perryho příplutí v roce 1854 díky lením pánům z třídy tozama, kteří byli ze strany šógunátu jistým způsobem upozaděováni. Pro kompletnost je vhodné zmínit, že naproti daimjó tozama, existovala v zemi i třída daimjó fudai. Lením pánům z této třídy byla vláda nakloněna a oni to opláceli loajálností ke všemu, co bakufu zastávalo.¹⁰

Japonská kultura kladla silný důraz na hierarchii. Každý obyvatel Země vycházejícího slunce se narodil do jasně daného společenského uspořádání, ze kterého vyplývaly jeho povinnosti a zodpovědnosti. Tokugawský šógunát pak na základě neokonfuciánského vnímání světa v 17. století zafixoval tehdejší stav společnosti. V čele společenského žebříčku stál minimálně teoreticky císař a dvorská šlechta, ačkoli skutečným vládcem země byla vojenská třída v čele se šógunem.¹¹ Zhruba 7 % obyvatelstva se nacházelo v privilegovaném postavení vůči zbytku v otázkách platby daní a společenského postavení. I přes výsadní roli a stanovené fixní důchody tato vyšší vrstva paradoxně chudla, protože její příslušníci měli zakázáno praktikovat komerční aktivity. Ceny se však postupem času neustále zvyšovaly kvůli inflaci. Na jednom z nejnižších stupňů společenského žebříčku se nacházeli obchodníci. Vojenská šlechta (samurajové) a rolníci, byly třídy, které byly chápány jako nezbytné pro celkové hospodářství, zatímco obchodníci byli považováni za parazity, kteří žijí z práce jiných. Přesto museli plnit svoji funkci zprostředkovatelů prodeje zboží. Vzhledem k tomu, že jim bylo umožněno obchodovat, stále více bohatli, i když jejich postavení podléhalo přísným regulacím. Mírový vývoj země během éry Tokugawů umožnil vzestup obchodníků a navzdory jejich formálnímu podřízení jim dovolil dominovat nad ekonomickým životem země. Stávali se věřiteli mnoha samurajů a

⁹ HUFFMAN, James L., *Modern Japan. A History in Documents*, New York 2004, s. 48.

¹⁰ SANSOM, s. 236.

¹¹ KODET, s. 62–63; s. 67.

dokonce i samotného bakufu.¹² Kvůli tomuto systému země ekonomicky stagnovala. Zatímco západní národy díky tržní ekonomice prosperovaly a začaly počátkem 19. století expandovat na Dálném východě, Japonsko se z vlastního pohledu nacházelo v situaci „domácích potíží a zahraniční hrozby“.¹³ Domácími potížemi byly myšleny finanční problémy, které kvůli obchodním machinacím drtivě dopadaly na farmáře v mnoha oblastech a způsobovaly vnitropolitické napětí. V souvislosti s tím docházelo k logickým otřesům v různých vrstvách společnosti, což mělo vliv na celý hierarchický systém. Samurajové se jako nižší šlechtici ocitli na pokraji chudoby kvůli své závislosti na produkci rýže, zatímco hierarchicky níže postavení obchodníci se pomocí bohatství snažili zlepšit vlastní postavení. Zahraniční hrozbou pak byla vyjadřována neschopnost reakce na přítomnost cizinců, především Rusů u severních ostrovů počátkem 19. století. Systém, tak jak byl nastaven, počítal s izolacionistickou politikou a nebyl připraven na interakci s příslušníky jiných západních národů.¹⁴

2.2 Politika izolace

Uzavření země před cizími vlivy v Japonsku se jinak nazývá politikou sakoku, která byla vyhlášena roku 1639. Zákony nařizující definitivní izolaci byly úspěšně prosazovány pravděpodobně i díky tomu, že Japonsko bylo počátkem 17. století ostrovní, tedy jasně ohraničenou zemí se silnou vládou, která hodlala zachovat stávající politický systém a odolat tlaku křesťanské propagandy. Christianizaci chápali vládci z rodu Tokugawa jako účelně plánovanou agresi ze strany Portugalska a Španělska.¹⁵ Když v prvních desetiletích 17. století vznikal šógunátní systém, existovalo také potencionální nebezpečí, které mohlo ohrozit jeho existenci. Křesťanství a zahraniční obchod v rukou nepoddajných místních vládců se staly postrachem bakufu. Hrozilo, že daimjóové, kteří s vládou nesouhlasili, by mohli využít podpory Portugalců či Španělů k odstranění nově

¹² KODET, s. 71; s. 76–77.

¹³ HUFFMAN, s. 47.

¹⁴ BEASLEY, William G., *The Meiji Restoration*, Stanford, 1972. s. 82; DUUS s. 55.

¹⁵ SANSOM, s. 229–230.

nastoleného systému. Japonsko tedy bylo z rozhodnutí vojenské nobility uzavřeno před světem a vztahy byly udržovány jen prostřednictvím pečlivě regulovaného obchodu s Nizozemci a Číňany v přístavu Nagasaki.¹⁶ V tomto ohledu je jistě zajímavé zmínit funkci Dedžimy, což byl umělý ostrov o rozměrech 120 x 75 metrů, který sloužil jako nizozemská faktorie. Jednalo se o jediný styčný bod s Evropou, potažmo s ostatním světem, který byl prostředkem pronikání západu do Japonska v období, kdy byla uplatňována politika uzavřené země. Právě v Dedžimě se japonští učenci a osvícenci zajímali o evropskou medicínu, stavbu moderních lodí nebo o to, jakým způsobem fungují evropské armády.¹⁷

Ještě než se práce zaměří na problematiku Japonska a zahraničních vlivů na jeho otevření, nelze opomenout fakt, že kromě vnějšího tlaku, zde existoval i vnitřní tlak na opuštění politiky sakoku. Ten představovali především vědci, kteří již v 18. století toužili po ukončení izolace, aby mohli diskutovat se svými západními protějšky a získávat jejich poznatky. Jejich zájem se koncentroval na medicínu a astronomii. Tito učenci se snažili o kontakty s nizozemskými obchodníky, aby od nich získali různé studie či poznatky ze západu. V prvním desetiletí 19. století se proti těmto vzdělavcům postavili jejich konfucianští kolegové, kteří byli zastánci izolacionismu. Obvinili některé vědce prahnoucí po západních studiích z podvratných aktivit. Mnozí z obviněných pak byli popraveni. Tyto perzekuce ze strany bakufu byly ale značně omezené. V souvislosti se špatnou ekonomickou a vnitropolitickou situací v zemi zároveň narůstala ekonomická a politická nezávislost jednotlivých lén. To snižovalo autoritu šógunátu a omezovalo jeho moc v otázce zahraniční i domácí politiky. Lze tedy říci, že ti vědci, jejichž lenní páni nebyli neochvějnými stoupenci bakufu, nejen že perzekuce nepocítili, ale po Perryho návštěvě se stali hlavními šířiteli myšlenky nekladení odporu a nevyvolávání ozbrojených střetů s cizinci. Respektive měli značný vliv na jednání svých lenních pánů. Tito vědci totiž chápali vojenskou slabost své země v porovnání se státy západními.¹⁸

¹⁶ BEASLEY, s. 74–75.

¹⁷ JANSEN, Marius B, *The Making of Modern Japan*, Cambridge 2002, s. 80.

¹⁸ SANSOM, s. 230–231.

S tím jak narůstala expanze západních států na Dálném východě si Japonci začali uvědomovat, že politika uzavřené země je dlouhodobě neudržitelnou a bylo jim jasné, že se blíží doba, kdy nebudou schopni nátlaku cizinců odolat.¹⁹ Šógun Iejoši byl velmi slabým vládcem a moc bakufu se hroutila.²⁰ Finanční kapitál šógunátu byl vyčerpán a staletý vnitřní mírový vývoj zapříčinil, že populace země přerostla zdroje potravy.²¹ Domácí problémy, které sužovaly agrární japonskou společnost v kombinaci s politikou sakoku, která nebyla navržena tak, aby dokázala vzdorovat imperiální politice, jež byla aktivizována průmyslovou revolucí v Evropě, byly důvody, které velmi oslabily výchozí pozici Japonska ve chvíli, kdy se u jeho břehů začalo objevovat značné množství evropských lodí. Země vycházejícího slunce nebyla ve své historii nikdy tak málo schopna odrazit vnější nátlak na své otevření, jako v roce 1853. Naproti tomu zde byly západní národy, které nebyly nikdy lépe připraveny na to, aby ukončily izolaci Japonska, jako toho roku.²²

2.3 Kontakty mezi Japonskem a cizinci v první polovině 19. století

Politiku japonské izolace před rokem 1853 lze považovat za úspěšnou. Japonsko o vztahy se západem nestálo a západní země zainteresované především v Číně neměly zájem vynakládat úsilí k otevření nejistých trhů. V posledním desetiletí 18. století se však situace změnila. Obchodní zájmy, které byly doprovodným jevem ekonomické expanze národů ze západu, vedly tyto státy k pokusům o bližší kontakt s uzavřenou zemí na Dálném východě. Ze severu začali k Japoncům pronikat ruští průzkumníci, kteří mapovali vody okolo Hokkaida a lovci, kteří se začali usazovat na Sachalinu a na Kurilských ostrovech. U jižního cípu Japonska zase operovali britští kupci zabývající se obchodem s opiem a čajem v čínském přístavu Kanton. Tam směřovali také obchodníci z Ameriky. V blízkosti japonských ostrovů se často objevovaly i americké velrybářské lodě. Japonci pohlíželi na nové

¹⁹ DENNETT, Tyler, *Americans in Eastern Asia. A Critical Study of United States' Policy in the Far East in the Nineteenth Century*, New York 1963, s. 254.

²⁰ COTTEREL, s. 162.

²¹ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*. In: *Field Reporter* 2, 1953, 1, s. 13.

²² DENNETT, s. 257.

návštěvníky ze západu jako na barbary. Jejich chápání bylo velmi citelně ovlivněno zkušenostmi s Evropany v 16. a 17. století, a v konečném důsledku vedlo k panickému strachu z christianizace a následné invaze. Jeden japonský spisovatel napsal: „*Když ti barbari plánují podmanit si zemi, která není jejich, začnou otevíráním obchodu a pozorně sledují slabiny. Jakmile jim to příležitost dovolí, začnou kázat svoji cizí víru, aby si tak podmanili srdce našich lidí.*“²³ Je nutné zmínit, že do určité míry byl v kontextu s imperiální politikou evropských velmocí japonský strach ze západu oprávněný. Sám Perry měl pochopení pro japonskou odtažitost od křesťanů, kteří jim dříve škodili.²⁴

Ve snaze navázat obchodní vztahy vyslali Rusové po roce 1794 do Japonska tři expedice. Bakufu je ale vždy vykávalo bez jakékoli dohody. Poslední expedice pod vedením Nikolaje Petroviče Rezanova zaútočila v reakci na odmítnutí na japonské osady na Sachalinu v letech 1806 a 1807.²⁵ Během první poloviny 19. století rozvíjelo ruské impérium své misie a diplomatické vztahy v Peking. V průběhu první poloviny 19. století získali Rusové v Číně poměrně silný vliv. Pro Japonce byl v tomto období charakteristický strach z ruského impéria, který budil obavy z toho, že si budou Rusové v jejich zemi počínat stejně tak, jako v Číně.²⁶

Krátce po ruském útoku na japonské osady, vplula roku 1808 bez povolení do přístavu Nagasaki britská loď *Phaeton*, která pronásledovala nizozemská plavidla jakožto spojence napoleonské Francie a dokonce ostřelovala Dedžimu.²⁷ Její kapitán vyhrožoval zapálením všech lodí v přístavu pokud mu nebudou dodány zásoby potravin a pitné vody. Japonci mu vyhověli, ale situace byla chápána jako ponížení kvůli jehož odčinění spáchalo několik úředníků bakufu rituální sebevraždu – seppuku.²⁸ Zmíněné incidenty jen stupňovaly obavy Japonců

²³ DUUS s. 56.

²⁴ PERRY, Mathew C., *A Paper*, New York 1856, s. 11.

²⁵ MCOMIE, William, *The Opening of Japan 1853–1855. A Comparative Study of the American, British, Dutch and Russians Naval Expeditions to Compel the Tokugawa Shogunate to Conclude Treaties and Open Ports to Their Ships*, Folkestone 2006, s. 16–18.

²⁶ MCMMASTER, John, *Alcock and Harris. Foreign Diplomacy in Bakumatsu Japan*. In: *Monumenta Nipponica* 22, 1967, 3/4, s. 306.

²⁷ KODET, s. 249.

²⁸ DENNETT, s. 255; DUUS s. 56–57.

z toho, že „*Dobyvatelé Indie mají podobné plány s jejich zemí*“.²⁹ V jejich konečném důsledku se pak Japonsko ještě více uzavřelo před nabídkami k navázání vzájemných vztahů s cizinci. To dokládají i tvrdá opatření šógunátní správy vydaná roku 1825. Ta přikazovala lokálním daimjóům zodpovědnost za zničení veškerých cizích plavidel, která by se přiblížila k japonským břehům. Jejich posádky měly být zatčeny a v případě odporu bez váhání zabity. Nutno dodat, že tyto nové příkazy, podle kterých měli Japonci „*nepřemýšlet dvakrát a rovnou střílet*“³⁰, byly vydány v době, kdy mezi západem a Dálným východem plulo více a více západních lodí. To však s sebou neslo i narůstající počet trosečníků ze západních zemí u japonských břehů.³¹ Nic nemohlo zabránit občasným návštěvám cizích lodí, které měly za cíl repatriovat své ztroskotané námořníky. Japonci si navíc začali brzy uvědomovat, že silně nepřátelský postoj k lodím, jejichž počet v oblasti se stále exponenciálně zvyšoval, by mohl přerůst do závažné zahraničněpolitické krize.³² Proto byla k cizincům velmi nepřátelská opatření roku 1842 přepracována do takové míry, že nově ukládala dokonce povinnost poskytnout cizím lodím potraviny a palivo, výměnou za okamžité odplutí.³³

Jakákoli důvěra v dobré úmysly západních národů utrpěla velkou ránu ve 30. a 40. letech 19. století v souvislosti s první opiovou válkou v Číně (1839–1842) a následným podpisem nerovné mírové smlouvy z Nankingu, která ji ukončila.³⁴ Na základě této smlouvy získali Britové mimo jiné Hongkong a západní státy si posléze vynutily další otevření některých čínských přístavů. To opět znamenalo větší počet západních lodí v okolí Japonska.³⁵ Čína byla do té doby Japonci chápána jako centralizovaný a silný stát. Její porážka veskrze malou britskou vojenskou silou pro ně byla alarmující zprávou, na jejímž základě vypukly intenzivnější diskuse v otázce dalšího přístupu k cizincům. Bakufu také kvůli tomu

²⁹ BEASLEY, s. 77.

³⁰ JANSEN, s. 287.

³¹ DUUS s. 56–57.

³² SANSOM, s. 228.

³³ DENNETT, s. 256.

³⁴ DUUS, s. 56–57.

³⁵ BEASLEY, s. 78.

začalo spěšně opevňovat přístavy a zvyšovat jejich obranyschopnost. První opiová válka byla také jedním z důvodů zmíněné úpravy japonských opatření z roku 1825 týkajících se cizinců. Japonci se obávali, aby je nepotkal stejný osud jako Čínu kvůli své agresi k cizincům, kterou zmírnili až v laskavé zacházení se všemi nejaponskými plavidly v nouzi.³⁶

Když však roku 1844 zakotvila u japonských břehů francouzská válečná loď, byla její posádka přijata velmi chladně. Důvodem se stalo předchozí přistání této lodi v království Rjúkjú, kde Francouzi uzavřeli s místním králem smlouvy, jenž upravovaly vzájemné vztahy mezi místními obyvateli a francouzskými námořníky. Souostroví Rjúkjú v té době nebylo integrální součástí Japonska jako dnes, nicméně zdejší království podléhalo daimjóovi ze Sacumy.³⁷ Ten dostal možnost vyrovnat se se situací po svém. Tutu skutečnost, že vláda umožnila lokálnímu vládci provádět v podstatě vlastní zahraniční politiku, lze považovat za další ukázkou slabosti bakufu. Satsuma by byla sama pravděpodobně otevřena obchodu s Francouzi, ale omezila se nakonec jenom na určité dodávky zbraní a strojů přes Rjúkjú. Z její strany se přesto jednalo o přestupek proti zákonům ze 17. století (1639), které zaváděly politiku izolace. Nicméně bakufu tuto událost nijak dál neřešilo.³⁸

V roce 1844 obdržel šógun dopis od nizozemského krále Viléma II, ve kterém shrnoval výsledky války mezi Brity a Číňany. V dopisu zmínil, že: „*Budoucnost Japonska nám způsobuje mnoho úzkostí.*“³⁹ Snažil se šógunovi vysvětlit hodnoty a myšlenky, které přijali evropští panovníci za své po porážce napoleonské Francie roku 1815. Podle nich měl být obchodní styk jedním z předpokladů udržování míru. Obzvláště pak v době, kdy paroplavba umožňovala zrychlení a větší efektivitu obchodu. Státu, který by se chtěl záměrně držet stranou, by podle nizozemského panovníka mohlo hrozit nepřátelství ze strany jiných

³⁶ Trosečníci však byli i nadále vězněni, protože neměli loď, na které by mohli svobodně odplout. SANSOM, s. 228.

³⁷ KODET, s. 169.

³⁸ SANSOM, s. 228–229.

³⁹ Dopis Viléma II. japonskému vládci, 15. února 1844, MILLER, Hunter (ed.), *Treaties and Other International Acts of the United States of America*. Vol. 6. Documents 152–175: 1852–1855, Washington 1942, s. 530–531.

národů. Vilém II. také napsal, že právě „katastrofa“ která se stala v Číně může hrozit i Japonsku.⁴⁰ Šógun nizozemskému králi odpověděl, že změnit politiku izolace by bylo nemožné s ohledem na zákony přijaté jeho předky. Zároveň odmítl podepsat jakoukoli smlouvu i s Nizozemskem.⁴¹ Dennett tvrdí, že obchod mezi Nizozemci a Japonci postupně ztrácel svoji výnosnost již od dob napoleonských válek v Evropě. V druhé polovině 19. století už byly nizozemské obchodní vztahy s Japonci nerentabilní. Přesto byly ze strany Nizozemců udržovány, avšak jen kvůli jistému sentimentu a politické prestiži.⁴² Nizozemští obchodníci fungovali v Japonsku zároveň jako zpravodajci a díky vzájemným přátelským vztahům mezi oběma národy měli Japonci všeobecný přehled o světovém dění.⁴³ Například, když se k jejich břehům blížila americká expedice pod velením komodora Perryho byli o tom úředníci Bakufu velmi dobře informováni.⁴⁴

2.4 Kontakty mezi Japonskem a Spojenými státy před rokem 1853

Okolnosti, které vedly Spojené státy k navázání vzájemných vztahů s Japonskem jsou popsány v následující podkapitole. Prozatím konstatujme, že Američané měli zájem na zajištění rybolovu poblíž Země vycházejícího slunce a zabezpečení transpacifické námořní trasy.⁴⁵ S tím souvisela ochrana trosečníků, a možnost využívat japonské přístavy k doplnění zásob a k nutným opravám. Již od chvíle, kdy začaly křižovat vody Dálného východu obchodní lodě pod vlajkou Spojených států amerických, snažili se jejich kapitáni o navázání vztahů s tajemnou a uzavřenou ostrovní zemí. Nebyli však pod oficiálním zaštitěním své vlády a Japoncům nečinilo problém tyto individuální snahy jednoduše ignorovat. Jednání s americkými kupci, kteří připluli do Nagasaki, byla odmítána. Byly nicméně zaznamenány případy, kdy obchodníci vztyčili na svých lodích nizozemskou

⁴⁰ FUYUKO, Matsukata, CLULOW, Adam, *King Willem II's 1844 Letter, to the Shogun „Recommendation to Open the Country“*. In: Monumenta Nipponica, 66, 2011, 1, s. 99.

⁴¹ Tamtéž, s. 111–112.

⁴² DENNETT, s. 256–257.

⁴³ SANSOM, s. 228.

⁴⁴ Vláda Spojených států sama předem informovala Nizozemce o expedici, která neměla poškodit nizozemské zájmy v oblasti Dálného východu. BEASLEY, s. 78.

⁴⁵ Lodní cesty přes Tichý oceán.

vlajku, a tím se jim podařilo oklamat japonské úředníky, kterým údajně připadali všichni Evropané stejní. Nizozemci si během napoleonských válek za účelem zprostředkování obchodu dokonce sami najímali americké lodě. Samovolné případy však byly vesměs ojedinělé a nebyly praxí pouze amerických, ale rovněž i britských posádek.⁴⁶

Za jeden z prvních kontaktů mezi Spojenými státy a Japonskem lze považovat akci Charlese W. Kinga, obchodníka v Kantonu, který roku 1837 zorganizoval výpravu mající za cíl navrátit sedm japonských trosečníků do jejich vlasti výměnou za trosečníky americké, nacházející se tou dobou v japonském zajetí.⁴⁷ To se nakonec povedlo, ale vždy když se Kingova loď *Morrison* více přiblížila ke břehům, zahájili na ni Japonci palbu z děl. Problém to byl především proto, že King nechal před návštěvou odstranit z *Morrisonu* veškerou výzbroj. Chtěl tím dokázat své přátelské úmysly. Aby jeho loď neutrpěla vážná poškození byl nucen zavelet na spěšný ústup.⁴⁸ 20. července 1846, tedy zhruba dva roky poté, co Vilém II. zaslal šógunovi dopis o přehodnocení politiky uzavřené země, zakotvila v Edoském zálivu⁴⁹ oficiální americká mise pod velením komodora Jamese Biddlea. Tato výprava byla již plně pověřena vládou Spojených států k tomu, aby žádala navázání vzájemných diplomatických vztahů a otevření některých japonských přístavů k obchodování.⁵⁰ Biddle měl dvě lodě, z nichž jedna byla válečná, vyzbrojená dvaasedmdesáti děly. Expedice však měla mít nanejvýš přátelský charakter a komodor se choval velmi zdvořile.⁵¹ Vzájemné diskuse ale byly velmi postiženy nedostatkem schopných tlumočnicků a také došlo k určitému nepochopení. Několik dní poté, co Biddle předal své návrhy, připrula

⁴⁶ DENNETT, s. 245–246.

⁴⁷ WILEY, Booth Peter, ICHIRO, Korogi, *Yankees in the Land of the Gods. Commodore Perry and the Opening of Japan*, New York 1990, s. 229.

⁴⁸ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration of the Opening of Japan*, Washington 1953, s. 3.

⁴⁹ Edoským zálivem nebo zátokou je označována vnitřní část celého dnešního Tokijského zálivu. Existuje také termín zátoka Uruga nebo zkráceně Uruga. Ten označuje vnější část Tokijského zálivu. V polovině 19. století nebyly tamní vesnice propojeny natolik jako dnes, ale byly od sebe více vzdáleny. I když japonská obydlí na pobřeží podle zpráv Američanů již připomínaly jednu souvislou vesnici. MILLER, s. 502.

⁵⁰ SANSOM, s. 233.

⁵¹ Tak, jak mu ukládaly jeho instrukce od námořního velení. ROSSITER, William S., *The First American Imperialist*. In: *The North American Review* 182, 1906, 591, s. 240.

k americkým lodím japonská džunka. Její posádka komodora požádala, aby si na u nich palubě převzal oficiální odpověď šógunátu. Když se komodor pokoušel přejít na palubu džunky, nepochopil pokyny jednoho ze strážců. Ten jej fyzicky odstrčil a vytasil meč, načež Biddle ustoupil zpět na svoji loď. Odpověď šógunátu byla zamítavá a zároveň žádala, aby Američané odpluli a už se nikdy nevraceli. Komodor zvedl kotvy a odplul. To, že v podstatě uposlechl jejich výzvu bylo v kombinaci s jeho zdvořilým chováním japonskou stranou mylně interpretováno jako slabost a nedostatek důstojnosti. Po incidentu s nalodováním žádal Biddle jakékoli potrestání japonského vojáka podle tamních zákonů. Japonští úředníci vyjádřili nad událostí politování, ale žádnou oficiální omluvu od nich komodor neobdržel. Když pak zmizel, bylo to pochopeno tak, že přijal urážku učiněnou japonským strážcem, aniž by hájil svou čest.⁵² Roku 1849 byl do Japonska vyslán velitel James Glynn s úkolem repatriovat 15 amerických námořníků, kteří byli dle zpráv Nizozemců v zajetí po 17 měsíců.⁵³ Byl instruován o tom, že má za všech okolností respektovat a dodržovat místní zákony, což mu velmi ztížilo vyjednávání. Úspěchu nakonec dosáhl díky svému důslednému přístupu. Stav námořníků, kteří byli Japonci považováni za špióny, byl natolik vážný, že by podle Dennetta mohl poskytnut Spojeným státům argument k odvetnému útoku na Japonsko.⁵⁴

K ničemu takovému nedošlo. Američané se správně domnívali, že selhání veškerých přechozích misí a pokusů o navázání kontaktů bylo následkem japonské obavy z toho, že dříve nebo později budou chtít cizinci zasahovat do vnitropolitických záležitostí země. Věřili však, že pokud může být některý západní stát efektivní v otázce ukončení izolace Japonska, pak to mohou být právě oni. Portugalci a Španělé se svým chováním sami vyloučili z této možnosti již v 17. století. Incident s britskou lodí *Phaeton* v Nagasaki zapříčinil celkovou nedůvěru

⁵² Je nanejvýš pravděpodobné, že nedorozumění při nalodování Biddlea na japonskou džunku, a ani případný dostatek kvalitních tlumočnicků, by neměly vliv na podobu oficiální odpovědi a její přijetí ze strany komodora. DENNETT, s. 249–250.

⁵³ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 3.

⁵⁴ Glynn později na vládu apeloval, že přátelským přístupem a striktním respektem k japonským zákonům nemůže být dosaženo žádného seriózního jednání s Japonskem. Z jeho závěrů následně vycházel Perry při přípravě expedice. DENNETT, s. 251.

Japonců v západ, což se opakovalo i v případě druhé opiové války. Rusové počátkem 19. století frustrovaně zaútočili na Japonské osady na severu země a Francouzi se v otázce otevření Japonska zdiskreditovali neobratným diplomatickým počínáním na Rjúkjú.⁵⁵ Zároveň došlo k zásadní události, která umožnila Spojeným státům soustředit se na oblast Dálného východu více než kdy před tím. Dokonce ještě několik desetiletí poté nemohli Američané provádět svoji zahraniční politiku na Dálném východě natolik svobodně, jako mezi lety 1853–1856. V Evropě totiž probíhala Krymská válka, která vážala zájem Ruska, Francie i Velké Británie v oblasti Černého moře. Ostatně v době, kdy Biddle odplouval z Japonska, schválil britský parlament co nejrychlejší vyslání ozbrojené expedice k japonským břehům se záměrem otevřít Japonsko obchodu. Zde je nutné podotknout, že formulace „co nejrychleji“ byla nezávazná a pro Londýn v tuto chvíli nebylo Japonsko jedním z jeho hlavních zájmů.⁵⁶ Zatímco Rusové, když se dozvěděli o Perryho výpravě, spěšně vyslali do Nagasaki vlastní expedici. Tyto události reflektují velký zájem západních států na interakci s Japonskem.⁵⁷ Když se roku 1851 vrátil velitel Glynn do Spojených států, sepsal zprávu, podle které nastal nejprůhodnější čas otevřít Japonsko obchodním stykům, a to i s použitím síly, pokud to nebude možné učinit pokojně.⁵⁸ Zde pravděpodobně vycházel ze svých zkušeností. Argumentoval tím, že vzájemné smlouvy s Japonci jsou naprosto nezbytné pro otevření trans-pacifické cesty na Dálný východ. Aby bylo zabráněno případným výtkám ze strany evropských velmocí, které byly také zainteresovány na Dálném východě, doporučil aby se případná jednání s Japonskem vedla jako jednání rovného s rovným. Zároveň zdůraznil, že by

⁵⁵ Je zajímavé že v tomto ohledu nejsou zmíněni Číňané a Nizozemci, jejichž lodě měly povoleno obchodovat v Nagasaki i přes politiku sakoku. Čína jako prostředník jistě nepřipadala v úvahu, ale to lze předpokládat až po podpisu Nankingské smlouvy (1842). Ta byla v očích Japonců potupnou porážkou země, kterou do té doby chápali jako velmoc. Před první opiovou válkou ale měla Čína v Japonsku jistou prestiž, která mohla zapůsobit na tamní vládcy. Pominutí Nizozemců, jako prostředníků, je jistým způsobem pochopitelné. Je pravda, že vztahy mezi oběma zeměmi působily na první pohled přátelsky. Otázka zůstává, zda se ze strany Japonců spíše nejednalo o pouhou toleranci obchodních vztahů, k čemuž se autor přiklání. Zároveň je na místě připomenout, že na dopis Viléma I. reagovali Japonci zamítavě, což by se pravděpodobně nezměnilo ani při jiných mezistátních jednáních. DENNETT, s. 245–246.

⁵⁶ BEASLEY, s. 78.

⁵⁷ MCOMIE, William W. *The Russians in Nagasaki, 1853–54. The Another Look at Some Russians, English, and Japanese Sources*. In: Acta Slavica Iaponica, 13, 1995, s. 42

⁵⁸ KODET, s. 250.

neměly být podávány stížnosti na trestné činy, které se staly v minulosti. A konečně pokud by se Spojené státy odhodlaly k takovému kroku, měly být o něm informovány vlády Velké Británie a Nizozemska.⁵⁹ Na základě této zprávy pověřil 10. června 1851 státní sekretář⁶⁰ pro zahraničí Daniel Webster velitele americké flotily v Číně komodora Jamese Aulicka, aby plul do Japonska za účelem vyjednání oficiální smlouvy. Tato mise ale nebyla nikdy dokončena. Aulick byl z velení expedice odvolán,⁶¹ jelikož se musel zodpovídat z obvinění, která byla vůči němu vynesena během jeho cesty na Dálný východ. Po vyšetření byl sice uznán nevinným, ale pro dokončení akce v Japonsku bylo již pozdě, protože její provedení bylo postoupeno někomu jinému.⁶²

2.5 Vyslání americké expedice k japonským břehům

První polovina 19. století, a zejména pak 30. a 40. léta, byla pro Spojené státy americké obdobím velké územní a především ekonomické expanze, která byla umožněna probíhající industrializací. Američtí obchodníci se s vidinou zisku plavili na svých lodích napříč celým světem a vytvářeli tak základy obchodních zájmů svého národa.⁶³ Na Dálném východě praktikovali obchod již od druhé britsko-americké války za nezávislost (1812) a za pomoci svých moderních zbraní si dokázali zajistit přístup téměř do všech dálnévýchodních zemí.⁶⁴ Poté, co se staly součástí Spojených států Oregon (1846) a Kalifornie (1848)⁶⁵ otevřela se Američanům přímá cesta ke kultivaci vzájemných vztahů s národy, které se nacházely západním směrem od severoamerického pobřeží. Mezi tyto národy se řadilo i Japonsko, které bylo vzhledem ke své domácí politice uzavřeno v přísné izolaci před ostatním světem. Důvodů, proč se tato „tajemná“ izolovaná země stala

⁵⁹ Zmíněným nepoukazování na trestné činy bylo s nejvyšší pravděpodobností myšleno zdržet se reakcí na špatné zacházení s americkými trosečníky. DENNETT, s. 257–258.

⁶⁰ Americká obdoba funkce ministra.

⁶¹ WILEY, ICHIRO, s. 226.

⁶² DENNETT, s. 258.

⁶³ JANSEN, s. 275.

⁶⁴ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 3.

⁶⁵ Na základě výsledků mexicko-americké války.

na jistou chvíli středobodem americké zahraniční politiky je více,⁶⁶ nicméně hlavní motiv k navázání vztahů mezi oběma národy byl především ekonomický. V té době byl velmi důležitým přírodním zdrojem velrybí tuk. Používal se k výrobě oleje do lamp a mohl posloužit jako kvalitní mazací prostředek. Velká loviště se nacházela převážně v Pacifiku a američtí investoři podpořili velrybářský průmysl své země částkou ve výši sedmnáct milionu dolarů.⁶⁷ Aby taková investice nebyla ztracena, musel být rybolov na Dálném východě co nejvíce zabezpečen. Velrybáři ve vodách Tichého oceánu, ale i obchodníci, kteří se angažovali v Číně v zájmu Spojených států, potřebovali provizorní přístav, ve kterém by mohli doplnit uhlí a zajistit drobné opravy svých lodí. V první polovině 19. století se zvyšovalo využívání plavidel poháněných parním strojem. Cesta z Kalifornie na Dálný východ však nebyla z logistického hlediska jednoduchou záležitostí. Tichý oceán stále nebyl bezpečně zmapován a mezi uhelnými stanicemi na havajském Honolulu a v čínské Šanghaji byl příliš velký rozestup. Z tohoto hlediska bylo mnohem jistější vyplout z východního pobřeží Severní Ameriky přes Atlantický oceán, okolo Mysu Dobré naděje do Indického oceánu, a odtud pokračovat do dálnévýchodních vod. Na této cestě se nacházelo dostatek dobře zásobených uhelných stanic. Drtivá většina z nich ale byla ve vlastnictví Velké Británie, a když v nich Američané doplňovali palivo, citelně zvyšovali náklady na své cesty. Není proto divu, že Spojené státy hledaly způsob, jak zajistit vlastní uhelné stanice a vyhnout se tak velmi drahému anglickému uhlí.⁶⁸

Odpovědí na tyto potřeby se stalo právě Japonsko, které údajně oplývalo značnými uhelnými zdroji.⁶⁹ Západní národy neměly až do první poloviny 19. století reálný zájem o bližší navázání kontaktů s izolovaným ostrovním státem, který jim z obchodního hlediska nenabízel mnoho.⁷⁰ Nyní se však nacházel v příhodné geografické poloze pro zajištění zásobování na trans-pacifické námořní

⁶⁶ TOMES, Robert, PERRY, Matthew C., *Japan and the Japanese. A Narrative of the U. S. Government Expedition to Japan under Commodore Perry*, London, 1859, s. 1.

⁶⁷ BLUMBERG, Rhoda, *Commodore Perry in the Land of Shogun*, New York 1985, s. 18.

⁶⁸ DENNETT, s. 253.

⁶⁹ Tato informace nebyla nijak ověřena, ale Američané jí věřili. PERRY, *A Paper*, s. 7.

⁷⁰ DUUS, s. 56.

trase. Další důvod, proč chtěly Spojené státy navázat vztahy s Japonskem, souvisel se zmíněným lovem velryb. Často se stávalo, že se americké lodě poblíž málo zmapovaných japonských břehů potýkaly s nepřízní počasí nebo najely na útesy v důsledku čehož se potopily.⁷¹ Přeživší trosečníci pak byli z pohledu Spojených států zcela bezdůvodně uvězněni.⁷² Ve 40. letech 19. století se ve Washington ocitl pod značným tlakem svých občanů, kteří nebyli spokojeni se zprávami o špatném zacházení s americkými námořníky na japonských ostrovech. Bílý dům z pochopitelných důvodů nemohl ignorovat.⁷³ Ti požadovali zajištění práva na užívání japonských přístavů pro americké lodě a zaručení garancí lidského zacházení s trosečníky.⁷⁴ Jak víme, bakufu vydalo nařízení, která byla k cizím námořníkům nepřátelská. S americkými trosečníky ale bylo nakládáno obzvlášť nevlídně. Mimo jiné to mohlo mít souvislost s tím, že ztroskotaných Američanů, kteří se objevili na pobřeží, bylo stále více. Japonci pojali podezření, že se nemůže jednat o tak velké množství nebožáků, ale o cílené vysazování špiónů. Podle toho s americkými posádkami jednali, a to i navzdory zmírnění oficiálních opatření. Řešení požadavků amerických občanů ale nebylo jednoduché. Jakýkoli dialog s Japonci skončil fiaskem, protože ti odmítali s cizinci komunikovat a snažili se je odradit od vylodění na svých březích. V krajních případech pak použili zbraně, o čemž se ostatně Američané přesvědčili již roku 1837.⁷⁵ Otázka navázání vztahů se Zemí vycházejícího slunce se však i přes neochotu Japonců stala jedním z hlavních předmětů zájmu nejvyšších vládních míst ve Spojených státech. Po neúspěšné mírové misi komodora Biddlea, byla do Japonska vyslána další expedice, tentokrát pod vedením již zmíněného komodora Aulicka.⁷⁶ Nicméně mezi ním a jeho důstojníky došlo během cesty k potyčkám ohledně pravomocí na lodi. Tato nedorozumění vcelku triviální povahy přerostla v oficiální stížnost na komodora,

⁷¹ SANSOM, s., 232.

⁷² Dobová americká média zprávy o osudech trosečníků mnohdy zveličovala a hovořila o „krutém a barbarském“ zacházení, což přebírali mnozí historikové, jak je patrné například u ROSSITER, s. 239.

⁷³ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 10.

⁷⁴ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 3–4.

⁷⁵ DENNETT, s. 251–252.

⁷⁶ MACLEOD, Julia, H., *Three letters Relating to the Perry Expedition to Japan*. In: Huntington Library Quarterly 6, 1943, 2, s. 229.

kteřá musela být prošetřena ministerstvem zahraničí.⁷⁷ Aulick byl proto z velení mise odvolán již 18. listopadu 1851 tehdeším státním sekretářem pro námořnictvo Williamem. A. Grahamem a bylo mu nařizeno, že má setrvat v Hongkongu nebo v Macau, dokud nebude určen jeho nástupce do funkce velitele americké flotily v Číně.⁷⁸

Tím byl 24. března 1852 jmenován komodor Matthew Calbraith Perry, jenž poházel z rodiny s námořnickou tradicí. Během vojenské kariéry prokázal své schopnosti v řadě komplikovaných diplomatických i bojových misích. Doprovázel například amerického velvyslance na carský dvůr v Rusku, pronásledoval piráty u amerického pobřeží v Karibiku, potlačil kmenová povstání na západním pobřeží Afriky nebo se vyznamenal při bombardování Veracruzu ve válce s Mexikem roku 1846. Vzhledem ke svým zkušenostem byl právě on ustanoven jako velitel expedice, jejímž úkolem bylo navázání vztahů s Japonskem a zajištění obchodních styků mezi oběma zeměmi. Nový velitel započal přípravy k vyplutí prakticky okamžitě poté, co nahradil Aulicka. Celá mise měla dle instrukcí ministerstva zahraničí zajistit tři základní cíle. Prvním byla ochrana amerických trosečníků a nákladů ze ztroskotaných lodí. Druhým umožnit využívat jeden nebo více japonských přístavů loděmi Spojených států za účelem doplnění paliva a dalších nezbytných zásob, a zároveň k nutným opravám. Třetí cíl spočíval v získání práva pro Američany na obchodování v těchto přístavech.⁷⁹

Pokyny, které Perry obdržel, byly původně vypracovány státním sekretářem Websterem již v červnu roku 1851, ale výrazně se svým tónem lišily od těch, které obdržel Aulick. Základní cíle se vesměs nelišily od těch, které měla zajistit již Biddleova, a později i Aulickova mise. Zásadní změnou však bylo, že Perryho instrukce vynechávaly veškeré odkazy na příkoří učiněná Američanům Japonci. Základem Websterovy myšlenky pro nový vztah s Japonskem bylo začít znovu s „čistým štítem“ bez nároku na jakékoli reparace, ať už se mělo jednat o výtku

⁷⁷ Aulick, John, H. (ca. 1791–1873). In: Encyclopedia Virginia. Dostupné z: <https://encyclopediavirginia.org/entries/aulick-john-h-ca-1791-1873/>.

⁷⁸ MILLER, s. 519.

⁷⁹ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 4–6.

k zacházení s trosečníky nebo žádost o zpětnou omluvu pro Biddlea. Pokyny, které předal Webster Aulickovi, nejvíce zohledňovaly nutnost zabezpečení dodávek uhlí pro trans-pacifickou námořní cestu. Otázka zajištění smlouvy, jež by zaručila ochranu amerických trosečníků a otevřela přístav pro jejich lodě, stála až na druhém místě. Tehdejší prezident Spojených států Millard Fillmore taktéž pověřil Aulicka doručením dopisu japonskému císaři. Tento dopis hovořil pouze o přátelských vztazích, ale nikoli o ochraně námořníků. Okolnosti vzniku instrukcí pro obě výpravy byly velmi odlišné. Příprava Aulickovy mise byla zcela v kompetencích státního sekretáře Webstera. Perry ale své jmenování do funkce velitele přijal s nechutí,⁸⁰ a to mohlo být jedním z důvodů proč získal při chystání expedice poměrně značnou volnost. 24. října 1852 navíc Webster zemřel a zodpovědnost za dokončení příprav přešla na samotného velitele výpravy. S jistou nadsázkou lze tvrdit, že instrukce pro komodora Perryho si vypracoval z velké části sám komodor Perry. Pokyny měly posléze projít revizním řízením. Nehledě na tento proces je dočasný státní sekretář pro zahraničí Charles M. Conrad a tím byly fakticky schváleny. Cíle, tak jak je sepsal Webster, zůstaly nezměněny. Stejně tak byla zachována jeho myšlenka o navazování kontaktů s čistým štítem. Nově vypracované a schválené instrukce však hovořily zcela jiným a ostřejším tónem. Japonci v nich byly popsáni jako „slabý a polobarbarský lid“ jehož chování k zoufalým trosečníkům jej řadí do kategorie národů, které „mohou být považovány za společného nepřítele lidstva“.⁸¹ V pokynech se lze mimo jiné dočíst: „Je pravda, že každý národ má právo zvolit si, jakým způsobem bude udržovat vztahy s ostatními národy. Toto právo však v sobě skýtá i povinnosti, které nelze oprávněně přehlížet.“⁸² Japonskou lhostejnost ke ztroskotaným námořníkům nemohli Američané nadále tolerovat a rozhodli se jí učinit přítrž.⁸³ Zmíněný ostřejší tón instrukcí lze pozorovat především v metodách, které měly cíle zajistit. Počítalo se s vysláním pěti parníků a šesti dalších plachetnic. To by

⁸⁰ JANSEN, s. 275.

⁸¹ Instrukce komodora Perryho viz MILLER, s. 552.

⁸² Tamtéž.

⁸³ DENNETT, s. 261–262.

představovalo zdaleka největší americkou flotilu, která by se do té doby objevila v dálnévýchodních vodách. K tomu aby Japonci přijali vše co jim bude předloženo, měli být motivováni právě strachem z vojenské síly Spojených států. Tato taktika je obecně nazývána „diplomacií dělových člunů“. Perry předpokládal, že pro úspěch musí k diskuzím a argumentům přidat správnou motivaci v podobě demonstrace převahy.⁸⁴ Vzhledem k tomu, že při svém jmenování do čela expedice měl komodor velmi malé znalosti o poměrech na Dálném východě, strávil několik měsíců svých příprav důsledným studiem. Nepochybně se při psaní instrukcí inspiroval Glynnovými zkušenostmi.⁸⁵ „*Nežádám tuto plnou moc z motivů osobní marnotratnosti, ale protože věřím, že díky ní mohu plně dosáhnout cílů své mise.*“⁸⁶ Podle svých instrukcí se měl snažit k Japonsku přistupovat nanejvýš přátelsky, ale zároveň se měl vyvarovat osudům předchozích misí. Vládu Spojených států ujistil, že k podobným ponížením jako dříve již nedojde.⁸⁷

Fillmorova administrativa na jednu stranu instrukce pro velitele Japonské expedice schválila, na druhou stranu byl Perry varován, že není v jeho pravomoci vyhlásit Japonsku válku. Mise měla být čistě mírová a vojenskou sílu mohl komodor použít pouze v případě japonského útoku nebo v situaci, ve které jeho lidem, lodím či jemu samotnému hrozila nějaká újma. To však neznamenalo, že by nemohl použít demonstraci síly jakožto přesvědčovací taktiku. K interakci s Japonskem bylo připraveno mnoho argumentů. O přátelských úmyslech měli být tamní obyvatelé ujištěni mimo jiné vysvětlením, že ve Spojených státech je svoboda vyznání. Tím bylo myšleno, že Američané neusilují o zasahování do otázky japonského náboženství tak, jako dříve Portugalci a Španělé. Také jim mělo být vysvětleno, že Spojené sáty jsou nezávislé na politice Velké Británie. Tak chtěli demonstrovat, že nemají nic společného se zemí, která v nedávných časech vedla válku s Čínou. Naopak oba národy spolu sousedí přes Tichý oceán a jako sousedé by měly žít v míru. Američané chtěli dát na vědomí, že mají zájem na

⁸⁴ DENNETT, s. 261–262.

⁸⁵ MILLER, s. 557.

⁸⁶ Instrukce pro komodora Perryho viz MILLER, s. 554.

⁸⁷ DENNETT, s. 263.

přátelské politice, ale ta nemůže být praktikována, pokud Japonsko nepřehodnotí své nepřátelské chování k občanům Spojených států. Pakliže by takové argumenty nezafungovaly, měl Perry změnit tón a důrazně informovat o tom, že pokud bude pokračovat agrese vůči americkým lodím a jejich posádkám, které ztroskotají, nebo které se uchýlí před nepřízní počasí do japonských přístavů do doby, než bude bezpečné odplout, budou Japonci tvrdě potrestáni. Je nutné podotknout, že tyto instrukce poskytovaly možnost pro široký výklad, a Perry tak v přístupu k Japonsku disponoval poměrně velkou rozhodovací mocí.⁸⁸

Mimo základních cílů expedice měl Perry splnit osobní úkol: doručit dopis od prezidenta Fillmora japonskému císaři. Američané nevěděli, že reálnou vládu v Japonsku vykonává šógun a nikoli císař. Dobové nizozemské zprávy z Dedžimy hovořily o tom, že v Japonsku jsou dva císařové. Jeden světský a jeden duchovní. Tato představa byla v důsledku s uzavřeností a nepřehlednou situací v zemi západními národy přijata. Američané vycházeli z logiky svého auro-amerického pojetí feudální moci a snažili se komunikovat s nejvyšší vládní autoritou – tedy s císařem.⁸⁹ V dopisu Fillmore ujišťoval, že americké zájmy jsou přátelské a jakýkoli zásah do náboženských či politických záležitostí Japonska předem vylučoval. Narušení klidu v císařství striktně odmítal. Aby prezident přesvědčil Japonce o dobrých úmyslech a výhodách, které by plynuly z potencionálního obchodu mezi oběma národy, vyjmenoval nerostné bohatství Kalifornie a neopomněl zmínit dary na důkaz přátelství, jež měly sloužit jako ukázka vyspělé americké průmyslové produkce. Fillmore chápal, že tamní předpisy neumožňují Japoncům obchodovat s cizinci s výjimkou Číňanů a Nizozemců. Podotýkal však, že „...s tím, jak se státy světa mění, a jak se formují nové vlády, zdá se býti moudré čas od času vytvářet zákony nové.“⁹⁰ Císaři navrhoval, ať stará opatření na zkoušku pozastaví a sám se tak přesvědčí o významu přátelství a obchodu mezi oběma národy. Také zmínil nutnost laskavého zacházení s americkými velrybáři,

⁸⁸ DENNETT, s. 263–264.

⁸⁹ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 12.

⁹⁰ *President Millard Fillmore's letter, to the Emperor of Japan*. In: MIT Visualizing Cultures [online]. [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://visualizingcultures.mit.edu/black_ships_and_samurai/presletter.html.

kteří ztroskotají u břehů Japonských ostrovů do té doby, než pro ně bude vyslána vládou Spojených států loď. Podobným způsobem měl být chráněn majetek z potopených amerických lodí. V posledním bodě svého dopisu hovořil Fillmore o uhlí pro americké lodě. Podle prezidenta nebylo vhodné dovážet tuto surovinu na Dálný východ z Ameriky, když v Japonsku se údajně nacházela její velká ložiska. Žádal o zásobování amerických plavidel nejen palivem, ale i dalšími nezbytnými zásobami výměnou za peníze nebo cokoli jiného, co by poddaní japonského císaře upřednostnili.⁹¹ Lze tedy konstatovat, že přátelské a obchodní vztahy, možnost doplňování paliva a jiných zásob, a zároveň ochrana trosečníků byly pohnutkami, které vedly Spojené státy k vyslání expedice do Japonska. Fillmore se prozíravě zdržel kritiky japonského chování vůči trosečníkům, které bylo americkými médii mnohdy zveličováno. Bílý dům se po Biddleově neúspěchu snažil o vyslání další výpravy do Japonska, ale souhlas získala Fillmoreova administrativa až poté, co přislíbila generování zisku z jeho otevření. Atmosféra tehdejší doby si žádala, aby expedice zajistila něco víc než jen ochranu trosečníků. Pokud chtěl prezident uskutečnit podobnou misi, jako byla ta Biddleova, musel zaručit, že její výsledky budou tentokrát skutečným přínosem. Kdyby v dopisu kritizoval zacházení s trosečníky, mohl by zhoršit vyjednávací pozici pro navázání obchodních vztahů, které byly primárním cílem celého podniku.⁹² Proto také ve svých dopisech hovořil především o zahájení obchodního styku, zatímco Perryho instrukce akcentovaly zajištění ochrany amerických občanů na japonských ostrovech. Navíc mu umožňovaly jednat nejen pomocí diplomacie, ale v případě potřeby demonstrovat sílu námořnictva Spojených států.⁹³ Z toho lze vyvodit, že vláda Spojených států hodlala dosáhnout úspěchu mírovou cestou, avšak bez ohledu na prostředky, které k tomu budou použity. I proto měl mít Perry k dispozici dvanáct plavidel již při vyplutí z Ameriky. Větší počet lodí měl signalizovat nejen okázalost a význam akce, ale také dostatečnou

⁹¹ *President Millard Fillmore's letter, to the Emperor of Japan*. In: MIT Visualizing Cultures [online], [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://visualizingcultures.mit.edu/black_ships_and_samurai/presletter.html.

⁹² NEUMANN, William L., *Religion, Morality, and Freedom. The Ideological Background of the Perry Expedition*. In: *Pacific Historical Review* 23, 1953, 3, s. 248.

⁹³ MACLEOD, s. 229.

palebnou sílu pro vyřešení případných potíží, ať už během cesty nebo v samotném Japonsku.⁹⁴ Aulickova flotila byla oproti té plánované pro Perryho skromná. Měl k dispozici parní fregatu *Susquehanna* a dvě dřevěné šalupy *Plymouth* a *Saratoga*. Nebylo dokonce ani jisté zda poplují do Japonska všechny, protože jich bylo zapotřebí u čínského pobřeží. Je jakýmsi paradoxem, že Perry nakonec vyplul navzdory plánům pouze s jednou parní fregatou a zbytek jeho flotily dotvořily právě tři zmíněné lodě Aulickovy expedice.⁹⁵ Během příprav, tedy v období mezi březnem a listopadem 1852, měl Perry pouze příslib velkého počtu lodí, ale k dispozici měl po celou dobu pouze jednu. Nakonec se rozhodl nečekat a 24. listopadu 1852 vyplul z Norfolkku ve Virginii jen na *Mississippi* s tím, že během cesty se k němu připojí další plavidla.⁹⁶ Ještě před vyplutím byli američtí továrníci požádáni, aby poskytli pro Japonce dary. Těmi byly například zemědělské nástroje, zbraně, knihy, bavlněný textil, galon whiskey nebo 1000 dolarů. V nákladovém prostoru *Mississippi* bylo také 15 mil telegrafního drátu či parní lokomotiva tříčtvrteční velikosti i s vagónem a kolejnice na stavbu dráhy o vzdálenosti půl míle.⁹⁷ Je pochopitelné, že vlajková loď a prozatím jediná loď výpravy vyplula značně přetížená.⁹⁸

⁹⁴ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 5–6.

⁹⁵ DENNETT, s. 261.

⁹⁶ TOMES, PERRY, s. 2.

⁹⁷ DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration*, s. 5–6. 1 míle je rovna vzdálenosti 1,61 km.

⁹⁸ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 11.

3 Perryho expedice

3.1 První Perryho návštěva Japonska

Mississippi vyplula z amerického Norfolku východním směrem přes Svatou Helenu, Kapské Město, Cejlon a Hongkong do Šanghaje. Zde se dne 9. května 1853 přesunul velitel expedice komodor Perry na *Susquehannu*, která se stala vlajkovou lodí celé flotily, k níž nově patřily i lodě *Plymouth* a *Saratoga*.⁹⁹ Dne 8. července 1853, přibližně v pět hodin odpoledne,¹⁰⁰ zakotvily americké lodě v zátocce Uruga a zůstaly zde po devět dnů. Perry byl opatrný. Bral zřetel na předchozí zkušenosti s Japonci. Nechtěl se dostat do stejné situace jako námořníci na lodi *Morrison* v roce 1837 a na palubách všech lodí nařídil plnou pohotovost. Posádky měly být schopny v případě útoku okamžitě opětovat palbu. I v následujících dnech, kdy již nehrozilo vypuknutí ozbrojeného střetu, měli komodorovi podřízení zakázáno vzdalovat se od lodí beze zbraní.¹⁰¹ Když se na obzoru objevila velká americká plavidla, na japonských březích vypukla panika. Mnozí zdejší obyvatelé viděli takto velké lodě poprvé ve svém životě a kouř, vycházející z komínů *Mississippi* a *Susquehanny*, jim evokoval domněnku, že se k nim blíží bájní draci probuzení ze spánku. Jejich obavy neutichly ani poté, co se ukázalo, že se jedná o lodě.¹⁰² Nazývali je „černými loděmi zlých lidí“¹⁰³ a byli přesvědčeni, že připruly za účelem obsazení jejich země. Vstříc těmto „černým lodím“ vyslali vojáky. Ti měli s sebou na svých mnohem menších plavidlech velké transparenty s různými nápisy ve francouzštině, které Američanům hlásaly: „*Neopovažujte se zakotvit!*“ nebo přikazovaly: „*Jděte pryč!*“¹⁰⁴ Japonci se také pokusili nalodit na paluby amerických lodí. Chtěli mít cizince pod stálým dohledem a z diplomatického hlediska je tak kontrolovat.¹⁰⁵ To jim Perry neumožnil. Lana, která se japonským vojákům podařila zachytit na amerických

⁹⁹ Kompletní itinerář komodora Perryho viz MILLER, s. 493–494.

¹⁰⁰ MCOMIE, William, *The Opening of Japan 1853–1855*, s. 94.

¹⁰¹ DENNETT, s. 266.

¹⁰² BLUMBERG, s. 13–14.

¹⁰³ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 21.

¹⁰⁴ WILEY, ICHIRO, s. 290.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 286.

lodích byla okamžitě odříznuta a muži, kteří se pokoušeli vylézt na paluby po kotevních řetězech byli sklepáváni do vody. Jeden z vojáků, začal volat v angličtině, že umí holandsky.¹⁰⁶ Rozhovory mezi národy mohly začít. Perry povolal svého japonsko-holandského tlumočnicka Antona Portmana a dal vzkázat, že na palubu nepustí více než tři úředníky. Následně se uzamknul ve své kajutě s tím, že se odmítá setkat s někým podřadným, protože chce doručit dopis pro japonského císaře od prezidenta Spojených států. To požadoval učinit prostřednictvím regulérních vyslanců.¹⁰⁷ Nevědomky tak přelstil Japonce, kteří mu nabízeli okamžité setkání s guvernérem Uragy. Ve skutečnosti se jednalo o níže postaveného úředníka, který se nacházel na jedné z japonských lodí. Pokusili se ještě Američany odradit prohlášením, že v Uraze ani v Edu s nimi nikdo jednat nebude, a pokud by i přesto trvali na rozhovorech, mají odplout do Nagasaki. Na to jim Perry vzkázal, že pokud se vojáci nevzdají od jeho lodí, použije k jejich odehnání sílu.¹⁰⁸ Japonci pochopili, že budou muset buď vyjednávat nebo zahájit útok. Vypudit mnohem lépe vyzbrojené Američany ze zátoky by bylo nad jejich možnosti.¹⁰⁹

Druhý den ráno se na palubu *Susquehanny* dostavil další údajný guvernér Uragy Kajama.¹¹⁰ Byl to místní náčelník policie. Skutečný guvernér, se nechal slyšet, že si nepřeje setkat se s barbary, přestože byl k jednání pověřen ze strany bakufu. Kajamovi povolil, aby jej v této věci zastupoval a právě on se stal hlavním prostředníkem při vyjednávání mezi Perryho flotilou a japonskou vládou. Komodor znovu správně odhadl, že se nejedná o vysoce postaveného císařského úředníka a opět se s ním odmítl setkat. Jednání s Kajamou vedli kromě tlumočnicka komandéři Franklin Buchanan a Henry Adams.¹¹¹ Dále pak Perryho syn Oliver Perry, který fungoval jako informátor mezi komandéry a svým otcem. Ten měl díky tomu neustálý přehled o rozhovorech. Jednání probíhalo zdlouhavě, protože

¹⁰⁶ TOMES, PERRY, s. 155.

¹⁰⁷ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 22.

¹⁰⁸ Z Williamsova deníku o rozhovorech 12. července 1853 viz MILLER, s. 567.

¹⁰⁹ COTTERELL, s. 162; BLUMBERG, s. 20–21.

¹¹⁰ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 22.

¹¹¹ WILEY, ICHIRO, s. 296–297.

vše muselo být překládáno z angličtiny do holandštiny a z holandštiny do japonštiny, a následně opačným způsobem. Kajama se snažil vysvětlit, že přijetí dopisu nemůže být umožněno v Edu, ani v žádném jiném přístavu než v Nagasaki, ale slíbil, že se pokusí císaře kontaktovat. Také naznačil, že nechápe z jakého důvodu je k doručení dopisu císaři zapotřebí čtyř velkých lodí.¹¹² Odpověď Američanů byla prostá: „*Z úcty k němu.*“¹¹³ Ke všem žádostem, aby cizinci opustili Edo a odpluli do Nagasaki, zůstal komodor hluchý.¹¹⁴

Japoncům se z pochopitelných důvodů nelíbilo, když američtí námořníci pluli ve člunech okolo pobřeží. Stěžovali si, že jsou tím porušovány tamní zákony. Perry odsekl, že pouze dodržuje americké právo, které spočívá v mapování pobřeží pro případ nutného vylovení.¹¹⁵ Při této činnosti Perryho námořníci zjistili, že opevnění, která Japonci od počátku jejich příjezdu budovali, zhotovují z hlíny, a že jejich dělostřelecké baterie jsou makety z černých látek. Skutečná děla, která byla na opevnění k dispozici, působila dojemem, že jsou stará 200 či 300 let a byla poměrně malá.¹¹⁶ Posádky moderně vyzbrojených „černých lodí“ si neodpustily vtípkování, že Japonská děla mohou nacpat do těch svých a použít je jako munici. Někteří japonští vojáci na opevnění žádali o povolení střílet na Američany v blízkých člunech, ale jejich páni jim to zakázali. Tím s jistou pravděpodobností zabránili vojenskému střetu.¹¹⁷ Je faktem, že všechny čluny s americkými námořníky se podle svých rozkazů držely v dostřelu velkých lodí pro případ, že by došlo ke konfliktu. Když Perry viděl, že reakce na mapování pobřeží se omezuje pouze na slovní odmítnutí, rozhodl se k ráznému kroku a 11. července přesunul flotilu hlouběji do zátoky, aby byl blíže k Edu. Tím demonstroval své odhodlání doručit dopis v těchto místech.¹¹⁸ Hlavní japonské město se ale kvůli tomu ocitlo ve velmi obtížné strategické situaci. Bylo závislé na dodávkách rýže z Ósaky a

¹¹² BLUMBERG, s. 24–25.

¹¹³ Tamtéž, s. 26.

¹¹⁴ DENNETT, s. 265.

¹¹⁵ TOMES, PERRY, s. 159.

¹¹⁶ COTTERELL, s. 162; TRAUTMANN, Frederic, *With Perry to Japan. A Memoir by William Hayne*, Honolulu 1990, s. 68.

¹¹⁷ BUMBERG, s. 26–27.

¹¹⁸ MCOMIE, William, *The Opening of Japan 1853–1855*, s. 107–108.

kromě možného bombardování hrozil nově jeho obyvatelům hlad. Přísun potravin zajišťovaný lodní cestou byl skutečně po dobu desetidenní Perryho přítomnosti v zátocce přerušen. To mohlo mít vliv na vyjednávání, které chtěli Japonci z tohoto důvodu ukončit co nejrychleji. Je nutné dodat, že zásobování vázlo především kvůli tomu, že japonské posádky lodí z Ósaky se prostě bály k „černým lodím“ přiblížit. Reálné nebezpečí jim ale nehrozilo.¹¹⁹ Obyčejné obyvatelstvo se během několika dní navzdory přerušení dodávek rýže uklidnilo. Přestože úředníci byli i nadále zděšení a horlivě se snažili vymyslet, jak by se mohli nechtěných návštěvníků co nejdříve zbavit, mnozí lidé se odvážili k Američanům přiblížit a nabízeli jim broskve.¹²⁰ Cizinci byli laskavostí a vstřícností místních okouzleni. Plavili se přes celý svět v domněnání, že jejich posláním je civilizovat divochy. Netušili, že Japonsko bylo velmi civilizovanou a kultivovanou společností.¹²¹ Japonci, kteří se v dalších dnech běžně setkávali u břehů s Perryho námořníky, jevíli velký zájem o mechanická zařízení a palné zbraně. Především obdivovali revolvery. Kromě nevrlych pohledů některých japonských strážců, k žádným nepřátelským incidentům nedocházelo.¹²²

Dne 12. července se představitelé bakufu rozhodli dopis od Perryho převzít. Stalo se tak poté, co komodora znovu požádali, aby odplul do Nagasaki. On jim odpověděl, že pokud mu nebude umožněno doručit dopis v okolí Eda tak, jak požaduje, bude to chápat jako urážku a nebude ručit za následky.¹²³ Po takovém prohlášení nezbylo Japoncům nic jiného než se přizpůsobit jeho požadavkům. Za účelem převzetí dopisu začali stavět speciální budovu v Kurihamě, což byla osada poblíž Uragy.¹²⁴ Je zajímavé, že atmosféra jednotlivých jednání nebyla striktně nepřátelská. Perry umožnil úředníkům prohlédnout si jeho vlajkovou loď, její stroje a děla. Uvolněnou náladu účastníků zajistily zásoby whiskey a brandy.

¹¹⁹ SANSOM, s. 233–234.

¹²⁰ BUMBERG, s. 27–28.

¹²¹ KEITH, Jeffrey A., *Civilization, Race, and the Japan Expedition's Cultural Diplomacy, 1853–1854*. In: *Diplomatic History*, 35, 2011, 2, s. 181.

¹²² SANSOM, s. 234.

¹²³ Z Williamsova deníku o rozhovorech z 12. července 1853 viz MILLER, s. 564.

¹²⁴ BEASLEY, s. 91.

Američané si poznamenali, že i když úředníci večer odcházeli kymácivým krokem z lodi, neztráceli eleganci a důstojné chování.¹²⁵

Dne 13. července bylo Američanům řečeno, že císař jmenoval své oficiální pověřence pro přijetí dopisu od prezidenta Spojených států. Byli jimi jeho výsost Toda, princ z Izu, a jeho výsost Ido, princ z Iwami. Ze strany japonské diplomacie se nejednalo o čistou hru. Tito „princové“ byli totiž ve skutečnosti vysoce postavení úředníci z Uragy. Že jde jistým způsobem o podvod nemohl Perry vědět, a tak byl s tituly zmocněnců spokojený.¹²⁶ Dne 14. července se v Kurihamě z americké lodi *Susquehanna* vylodilo 100 námořníků, 100 vojáků a 40 hudebníků.¹²⁷ Zatímco kapelníci hráli, vojáci s námořníky udělali dvě dlouhé řady, mezi kterými prošel komodor Perry. Aby dodal ještě větší teatrální vznešenost a okázalost celé situaci, vzal si jako své osobní strážce dva vysoké, a podle všeho velmi pohledné vojáky tmavé pleti, kteří na Japonce svojí „zvláštností“ velmi zapůsobili.¹²⁸ Američanům se zase naskytl pohled, který jim připomínal feudální minulost Evropy. Kam dohlédli, tam stáli kopiníci, lukostřelci, ozbrojení samurajové připomínající rytíře a všude bylo mnoho barevných heraldických symbolů lenních pánů, pod které vojáci spadali. Za ozbrojenci se zvědavě natahovali vesničané, kterým se ani nesnilo o tom, že podobný pohled někdy uvidí. Cizinci pro ně byli jistě velmi zajímavým zpestřením. Mnoho z nich nikdy předtím nespatriilo muže s hnědými, zrzavými nebo blond vlasy a vousy. Oproti japonským mužům byli také velmi vysocí.¹²⁹ Po působivém vylodění zamířil Perry do nově postavené přijímací budovy. Jistě netušil, že pod podlahou chodby vedoucí do haly byli schováni samurajové, kteří měli příkaz jej okamžitě zabít, kdyby došlo k násilnostem ze strany Američanů. V hale na něj již čekali „princové“. Po vzájemných úklonách předal komodor dopis, ukrytý ve zdobené krabičce. Zároveň k nim dodal holandský a čínský překlad. *„Dopis prezidenta Spojených států severní Ameriky a jeho kopie jsou tímto přijímány a budou doručeny císaři. Po*

¹²⁵ BLUMBERG, s. 28.

¹²⁶ Tamtéž, s. 29.

¹²⁷ Zápisky komodora Perryho viz MILER, s. 572–573.

¹²⁸ Zpráva o slavnostním přijetí v Japonsku ze dne 14. července 1853 viz MILLER, s. 577.

¹²⁹ BLUMBERG, s. 231.

obdržení tohoto potvrzení můžete odejít.“¹³⁰ Stálo na potvrzení, které dostal od Japonců na oplátku. Celá procedura trvala přibližně dvacet minut. Perry své protějšky ujistil, že do tří dnů odpluje a pro odpověď na návrhy amerického prezidenta se vrátí na jaře příštího roku. „*Se všemi čtyřmi loděmi?*“ ptali se Japonci, „*S těmito a pravděpodobně i s dalšími. Tyto jsou součástí větší flotily.*“, řekl jim Perry.¹³¹ Zároveň nezapomněl zdůraznit, že pokud nebude dopis císaři doručen, bude muset jejich jednání považovat za lež a vyvodit z něj patřičné důsledky.¹³² Tři dny nato, 17. července 1853, tedy celkem devět dní poté, co se Američané objevili v zátocě Uruga, opět odpluli.¹³³

3.2 Japonská reakce

Úvahy o tom, jak přistupovat k cizincům, se v Japonsku objevovaly dávno před tím, než poblíž Eda zakotvily Perryho „černé lodě“. Po porážce Číny v první opiové válce se diskuze vystupňovaly a jednotliví daimjóové dospěli ke shodě, že lidé ze západu jsou špatní a podřadní barbari. Přesto ale nebylo jednoznačné, zda se k těmto „barbarům“ chovat přátelsky či nepřátelsky.¹³⁴ Stále více se objevující nezvaní cizinci a dopis nizozemského krále Viléma II. šógunovi byly příčinou toho, že někteří japonští vzdělanci navrhovali otevřít zemi zahraničnímu obchodu. Rozhodně nelze říci, že by byli příznivě nakloněni západu jako takovému, ale plně si uvědomovali vojenskou zaostalost své země. „Barbary“ odmítali, ale chápali potřebu reform. Doporučovali ekonomické otevření země ve smyslu „Východní etiketa, západní věda“. Pod tím si představovali, že se Japonci naučí ovládat západní technologie, a jejich společnost si přitom uchová tradiční morální zásady.¹³⁵ Čínu považovali za odstrašující příklad toho, co se může stát, jestliže se sami pokusí vzdorovat západu vojenským způsobem.¹³⁶ Využití západních

¹³⁰ Překlad potvrzení princů z Izu a z Iwami předané komodoru Perrymu, 14. července 1853, MILLER, s. 573.

¹³¹ Zpráva o slavnostním přijetí ze dne 14. července 1853 viz MILLER, s. 559.

¹³² DENNETT, s. 266.

¹³³ Kompletní itinerář komodora Perryho viz. MILLER, s. 493–494.

¹³⁴ DUUS, s. 56–57.

¹³⁵ BLUMBERG, s. 56.

¹³⁶ DUUS, s. 58.

technologií se jim jevílo jako nutný krok i z toho důvodu, že měli zprávy o kolonizované Indii a o západu podřízené Číně. Jestliže nechtěli dopadnout podobně, museli se především zaměřit na reformu svého systému, v první řadě pak na modernizaci své armády.¹³⁷ Našli se ale i tací, kteří tvrdili, že volný zahraniční obchod by odčerpával ze země zlato a stříbro. Argumentovali tím, že cizinci pohlcení snahou o zisk svými neurvalými způsoby rozvrátili celou japonskou společnost. Obávali se, že posílené zisky obchodníků a měšťanů by zvýšily morální laxnost těchto tříd. Jakoukoli interakci s cizinci proto odmítali s tím, že sociální problémy jejich země jsou již tak dost velké samy o sobě a nepotřebují být násobeny přičiněním „barbarů“. Počátkem 50. let 19. století se většina japonské šlechty ztotožňovala s myšlenkou zahraniční hrozby a vítala všechna opatření, která byla namířena proti cizincům. Panovala shoda, že Zemi vycházejícího slunce hrozí ozbrojené napadení některou ze západních mocností, a že je zapotřebí se připravit k ozbrojenému odporu.¹³⁸

Než se však Japonci rozhodli k vlastním reformním krokům, naplnily se předpoklady z dopisu Viléma II. a přímo v Edoské zátocě zakotvila dobře ozbrojená americká flotila. To způsobilo mezi japonskými úředníky paniku. Její příčinou ale kupodivu nebylo jen samotné neústupné chování komodora Perryho, jak by se mohlo na první pohled zdát. Cizí vyslanec v Edoské zátocě, tvrdě stojící za svými požadavky, byl z jejich pohledu nepříjemnou záležitostí. Hlavním zdrojem japonského zděšení byl ale fakt, že neměli prostředky k tomu, aby mohli Perryho striktně odmítnout či jej odehnat. Být tváří v tvář námořníkům čtyřech amerických lodí jim silně připomínalo, že jejich armáda byla nyní po staletích míru absolutně nepřipravena na válku. Případný válečný konflikt se Spojenými státy neměli jak vyhrát.¹³⁹ To do jisté míry vysvětluje, proč byli Japonci po Perryho zakotvení natolik zděšení. Samotná přítomnost Američanů jistě zapůsobila překvapivým dojmem na obyčejné obyvatelé. Bakufu ale bylo o této expedici a

¹³⁷ BEASLEY, s. 80.

¹³⁸ DUUS, s. 58.

¹³⁹ BEASLEY, s. 89; KODET, s. 66.

jejích záměrech dobře informováno Nizozemci s dostatečným předstihem.¹⁴⁰ Také dostávalo zprávy z Rjúkjú, kde Američané pobývali několik týdnů již od 26. května¹⁴¹ a ostrovy malého království prakticky okupovali. Vládní představitelé Japonska si tak museli být dobře vědomi toho, že Perry v Japonsku zakotví a nebude jej možné odmítnout jako Biddlea o několik let dříve.¹⁴² Mezi Japonci však byli i tací, kteří i přes malé vyhlídky na reálné vítězství volali po ozbrojeném konfliktu. Jedním z nich byl pán z Mita – Tokugawa Nariaki. Ten horlivě varoval před čínským scénářem a prohlašoval: „*Když je neodeženeme teď, tak už nikdy!*“.¹⁴³ Ve své doméně nechal dokonce roztavit několik zvonů, aby z nich mohla být odlita děla. Ta měla být použita k boji s cílem odehnat „černé lodě“.¹⁴⁴ Mezitím, co někteří po příplutí americké flotily horlivě budovali pobřežní obranné body, v mocenských strukturách šógunátu vřela diskuze o tom, co si s cizinci počít. Z počátku Japonci trvali na tom, aby se Perry se svými muži přesunul alespoň do Nagasaki, čímž by si bakufu zachovalo jistou autoritu. Komodor se sice přesunul, ale k jejich zděšení hlouběji do Edoské zátoky. V tu chvíli nejenže neměl šógunát možnost reagovat tak, jak by si přál, ale zároveň se o tom mohli všichni Japonci veřejně přesvědčit. Aby si alespoň částečně zachovalo svoji důstojnost rozhodlo se bakufu zmocnit vysoké úředníky z Uragy k přijetí amerického dopisu. Tím byla zažehnána bezprostřední hrozba a nezvaní hosté odpluli. Zdaleka však nebyla vyřešena problematika amerických požadavků. Do jara bylo nutné rozhodnout, zda budou přijaty nebo zamítnuty.¹⁴⁵

Deset dní poté, co Perry opustil Japonsko stihla tamní vládu další tragédie. Šógun Iejoši zemřel.¹⁴⁶ Jeho nástupce Tokugawa Iesada, byl fyzicky velmi slabý. Jeho zdravotní stav mu neumožňoval žádnou větší roli v aktivních politických

¹⁴⁰ WILEY, ICHIRO, s. 228.

¹⁴¹ MILLER, s. 519.

¹⁴² SANSOM, s. 233; Z poznámek komodora Perryho se dozvídáme, že podle jeho mínění předpokládali Japonci i Nizozemci příplutí Američanů do Nagasaki. Tam by se mohli Japonci na nezvané návštěvníky připravit a jednat s nimi běžným způsobem. Z toho důvodu se komodor rozhodl pro nečekaný krok a plul přímo do Eda, kde mohl vyjednávat z pozice síly. Zápisky komodora Perryho viz MILLER, s. 583.

¹⁴³ BLUMBERG, s. 56.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ BEASLEY, s. 91.

¹⁴⁶ BLUMBERG, s. 63.

záležitostech. Veškeré otázky týkající se jednání s Američany přenechal předsedovi Rady starších, Abemu Masahirovi.¹⁴⁷ Ten si uvědomoval, že s Američany nemůže bojovat, a že západním požadavkům nebude moci dlouho vzdorovat tak jako tak.¹⁴⁸ Zároveň se obával, že okamžité a jednoznačné přijetí Perryho návrhů ze strany vlády by znamenalo zhroucení bakufu nebo při nejmenším velmi silný otřes jeho již tak slabé autority.¹⁴⁹ Vymyslel proto plán, díky kterému by sice došlo k uzavření dohod s Američany, ale odpovědnost za takový krok by samotná vláda nenesla. Jeho hlavní myšlenka spočívala v rozeslání kopií dopisu veškerým feudálním pánům, kteří se měli vyjádřit individuálně, zda si přejí přijmout nebo odmítnout návrhy amerického prezidenta.¹⁵⁰ Abe přitom apeloval na kompromisní řešení a všem doporučil, aby odmítli cestu vedoucí k násilí. Věřil, že tímto krokem zvýší prestiž šógunátu u daimjóů, a zároveň získá drtivou většinu hlasů pro přijetí.¹⁵¹ V konečném důsledku tak měly být americké návrhy schváleny s oficiálním potvrzením vysoké aristokracie. Bakufu by se tak zbavilo odpovědnosti za tento krok prohlášením, že jej činí na základě přání svých vazalů. Počátkem srpna 1853 byly daimjóům za tímto účelem rozeslány přeložené kopie dopisu k vyjádření a připomínkám. V následujících třech měsících se vrátilo 61 dopisů s odpověďmi. Podporu přijetí požadavků a uzavření dohod s Američany vyjádřilo devatenáct z nich. Stejný počet byl striktně proti. Čtrnáct odpovědí akcentovalo nutnost vyhnout se ozbrojenému střetu. Sedm doporučovalo učinit jen takové ústupky, které by byly pro Japonce výhodné, ale ve finále žádali odmítnutí návrhů a pokračování politiky uzavřené země. Ve dvou dopisech byla vyjádřena podpora politiky bakufu, ať už učiní jakékoli rozhodnutí. Abeho představa, že dosáhne většinové podpory se ukázala jako mylná. Ba co hůř, nyní měl k dispozici postoje jednotlivých feudálů. Pokud chtěl původně zvýšit prestiž vlády, nemohl

¹⁴⁷ Radu starších lze definovat jako poradní orgán šógunátu. V podstatě se jednalo o nejvyšší vládní pozice v zemi. SANSOM, s. 236.

¹⁴⁸ Bylo jednoznačné, že Japonci musí americké návrhy přijmout. I kdyby Perry uposlechl jejich žádosti a odplul, museli by se brzy potýkat s jinými expedicemi západních států. Například ruská výprava pod velením Jevfimije Putjatina s cílem navázat vztahy s Japonskem zakotvila v Nagasaki 12. srpna 1853. Více o ruské misi viz následující kapitola.

¹⁴⁹ BLUMBERG, s. 57.

¹⁵⁰ HUFFMAN, s. 50.

¹⁵¹ JANSEN, s. 280.

nyní názor žádného z daimjóů ignorovat. Obzvlášt', když se na ně sám obrátil s žádostí o radu.¹⁵² Šógunát rodu Tokugawa nikdy předtím své vazaly o pomoc nepožádal. Bakufu ale bylo v situaci, kdy nemohlo vést válku proti cizím mocnostem. Zároveň však nemohlo nadále udržet politiku sakoku bez rizika, že bude čelit zbráním západních cizinců. Žádostí o vyjádření individuálních názorů získal Abe pouze přehled o tom, že část daimjóů by obchod se Spojenými státy uvítala a jeho prostřednictvím získala čas k zajištění obrany země. Zhruba stejná část požadovala pokračovat v politice izolace i za cenu rozpoutání války. Předseda Rady starších se nacházel ve stále stejné situaci. Věděl, že s Američany se bude muset jednoznačně dohodnout, protože pokračovat v politice uzavřené země již nebylo v souvislosti s tehdejší zahraničněpolitickou situací na Dálném východě možné. Na druhou stranu tím riskoval pověst a politickou stabilitu šógunátu. Jeho obavy byly oprávněné. V této době se začínala aktivizovat velká část radikálních stoupců izolacionismu. Ti se sjednotili proti šógunovi pod heslem „*Cti císaře, vyžeň barbary!*“ a plánovali obnovit císařskou moc. Šógun již podle nich nebyl hoden svého titulu, protože definitivně ztratil čest poté, co dovolil cizincům přistát na posvátné půdě.¹⁵³ Císař Komei naproti tomu prohlásil, že by ti „barbaři“ již nikdy neměli vstoupit na japonskou pevninu. On sám taktéž obdržel překlad dopisu od prezidenta Fillmora.¹⁵⁴ Bylo velmi neobvyklé, aby byl „božský“ panovník informován o aktuálních politických záležitostech. Příslušníci bakufu byli však velmi zoufalí a věřili, že císař požádá bohy o pomoc.¹⁵⁵ Abe a jeho podřízení se snažili vymyslet do jara 1854 cokoli, co by jim mohlo pomoci. Zrušili při tom i zákon pocházející ze 17. století, který zakazoval stavbu velkých lodí a objednali si několik válečných lodí u Nizozemců.¹⁵⁶

¹⁵² BEASLEY, s. 89–90.

¹⁵³ BLUMBERG, s. 54.

¹⁵⁴ JANSEN, s. 280.

¹⁵⁵ Zároveň slíbili Perrymu, že dopis bude doručen císaři.

¹⁵⁶ BLUMBERG, s. 56–57.

3.3 Druhá Perryho návštěva Japonska

Zprávy o Perryho jednání v Japonsku mezi 8. a 17. červencem 1853 způsobily ve Washingtonu jisté zděšení. Mezitím, co plul Perry s *Mississippi* na Dálný východ, prezidentu Fillmorovi skončilo funkční období a od 4. března 1853 jej nahradil Franklin Pierce. Nová administrativa nebyla nakloněna neústupnosti, kterou mohl Perry využít díky svým instrukcím. Skrze státního sekretáře pro námořnictvo nechal prezident komodora okamžitě varovat, že to za žádnou cenu nesmí být on, kdo vyvolá případný konflikt. Expedice měla být čistě mírová, kromě případů nutné obrany. Jednání z pozice síly pak označil za vyloučené.¹⁵⁷ Podobný přístup zaujal Pierce i v otázce Rjúkjú, kde Perry pobýval těsně před návštěvou Japonska.¹⁵⁸ Komodor soudil, že by bylo ze všeho nejlepší toto království kolonizovat ve prospěch Spojených států. Do Washingtonu zaslal informující dopis, že na Rjúkjú nařídil dočasnou okupaci do doby, než se k jeho návrhu vyjádří vláda Spojených států. Odpověď však byla zamítavá. Prezident Perryho pokáral, že jeho autorita ani pravomoci mu neumožňují jednat takovýmto způsobem. Pierce se domníval, že pokud by Spojené státy na Dálném východě neuspěly, bylo by pro ně nevýhodné opouštět území, které by již jednou bylo striktně americké. Případnou kolonizaci souostroví považoval za něco, co by přineslo jen problémy do budoucna. Nová administrativa dala přednost budování a posilování obchodních vztahů před územní expanzí na Dálném východě.¹⁵⁹

Perry byl v červenci 1853 informován o tom, že japonské úřady mají ve zvyku odpovídat velmi pomalu. V tu chvíli jeho flotile rychle docházely zásoby. V Edoské zátocce by mohla čekat na japonské vyjádření nanejvýš měsíc. Komodor proto poskytl Japoncům necelých sedm měsíců k promyšlení, jak budou reagovat na návrhy prezidenta Fillmora. On sám tím získal čas pro doplnění zásob a k posílení flotily.¹⁶⁰ Z Japonska odplul zpět na Rjúkjú, kde tehdy ještě podnikal přípravy na jím zamýšlenou anexi. Založil tam americkou uhelnou stanici v

¹⁵⁷ DENNETT, s. 267.

¹⁵⁸ SANSOM, s. 233.

¹⁵⁹ DENNETT, s. 274.

¹⁶⁰ Zápisky komodora Perryho viz MILLER, s. 581.

přístavu Naha.¹⁶¹ Hlavním důvodem založení této stanice bylo, že potřeboval základnu pro případ, kdyby na něj Japonci na jaře příštího roku zaútočili.¹⁶² Následně zamířil přezimovat do Hongkongu. Tento, v té době britský přístav v Číně, byl vyhlášeným místem pro povolné ženy a snadno dostupný alkohol. O své muže se Perry pečlivě staral, aby udržel kontrolu a disciplínu. Dohlížel na pravidelné cvičení a trval na tom, aby měly posádky dostatek zábavy. Hudebníci často pořádali koncerty a komická představení zajišťovala vysokou morálku. O smrti šóguna Iejošiho byli Perryho muži informováni prostřednictvím Nizozemců. Japonská vláda nechala vzkázat, že v zemi potrvá velmi dlouho období smutku, a že kvůli pietě by se Američané neměli vracet na jaře následujícího roku. Komodor ale pojal podezření, že smrt šóguna je pouhou zástěrkou ke zdržování jeho návratu.¹⁶³

Velké obavy mu působili také Rusové, kteří se sami angažovali v otázce otevření Japonska. Za tímto záměrem plánovali vyslat expedici již v roce 1843, z čehož nakonec sešlo kvůli nedostatku financí. Když se o několik let později carský dvůr dozvěděl o Perryho misi, rozhodl se hájit ruské zájmy na Dálném východě a do Japonska byla spěšně vyslána flotila pod vedením Jevfimije Vasilijeviče Putjatina. Jejím úkolem bylo navázat vzájemné vztahy s Japonci a otevřít některé jejich přístavy ruským lodím. Nedlouho poté, co Američané poprvé odpluli z Edoské zátoky, zakotvil Putjatin dne 23. srpna 1853 v Nagasaki. Zde byli Rusové varováni, že smějí zůstat pouze na svých lodích. Vstup na pevninu byl povolen jenom Nizozemcům a Číňanům.¹⁶⁴ Putjatin, podobně jako Perry, přivezl dopis s ruskými návrhy, který byl určen pro Radu starších v Edu. Narozdíl od Perryho však Rusové přistoupili k podmínkám Japonské diplomacie. Jednali v Nagasaki, což byl přístav určený pro cizince, a tolerovali na svých lodích japonské ozbrojence, kteří jim zajišťovali oficiální diplomatikou ochranu. Zároveň respektovali přání Japonců, aby se zdrželi návštěvy Eda. Tím se v podstatě ocitli

¹⁶¹ TOMES, PERRY, s. 169.

¹⁶² DENNETT, s. 266.

¹⁶³ BLUMBERG, s. 63; TRAUTMANN, s. 81.

¹⁶⁴ MCOMIE, *The Russians in Nagasaki*, s. 42; s. 45–46.

v podřízeném postavení vůči svým protějškům, ačkoli ti se podle poznámek ruských námořníků chovali velmi pohostinně a přátelsky. Oproti zkušenostem předchozích expedic z jejich země to bylo příjemné překvapení. Putjatin se na podzim přesunul do Šanghaje, kde mohl doplnit zásoby a čekat na to, jak se Japonci vyjádří k ruským návrhům. Také se zde dozvěděl o odvážných akcích komodora Perryho v Edoské zátocě. Zpětně si tak uvědomil, že mohl výtěžit mnohem více z obav japonských úředníků, kteří se jej snažili odradit od přesunutí jeho flotily k jejich hlavnímu městu. Metody, jakými měly být dosaženy cíle ruské expedice byly na základě Perryho jednání v Japonsku upraveny. Putjatin byl odhodlán plout do Nagasaki, kde mu měly být předány oficiální odpovědi na ruské návrhy. Pokud by se tak nestalo, chtěl plout k jednání přímo do Eda.¹⁶⁵ Perry se proto rozhodl, že nebude riskovat své případné předběhnutí. Navzdory chladu a zimním bouřím, které činily plavby velmi nebezpečné, se odhodlal nečekat na příhodné jarní počasí a vyplul z Hongkongu směrem k Japonsku.¹⁶⁶ Je namístě dodat, že Rusové odpovědi v Nagasaki obdrželi, nicméně žádnou dohodu zde nezískali. Putjatin nakonec do Eda nevyplul. Pokud by tak učinil, s velkou pravděpodobností by se tam střetl s Perrym. Pozice Rusů byla navíc v té době značně ovlivněna Krymskou válkou, která se stala primárním zájmem jejich impéria. Přesto alespoň položili základy k budoucímu přátelskému jednání mezi oběma národy.¹⁶⁷

Podruhé zakotvily lodě pod velením komodora Perryho v zátocě Uruga 13. února roku 1854. Tentokrát bylo „černých lodí“ osm a jejich posádky čítaly zhruba 1600 mužů. Dne 19. března se k flotile přidala ještě jedna velká zásobovací loď. I přesto nebylo lodí tolik, kolik původně plánovala Fillmorova administrativa. Perryho vlajkovou lodí byla tentokrát parní fregata *Powhatan*.¹⁶⁸ V prvních týdnech probíhaly diskuze o tom, kde se Američané vylodí. Perry vsadil na svoji dříve úspěšnou taktiku. Uzamknul se v kajutě a odmítal hovořit s nízce

¹⁶⁵ MCOMIE, *The Russians in Nagasaki*, s. 47–49.

¹⁶⁶ JANSEN, s. 278.

¹⁶⁷ MCOMIE, *The Russians in Nagasaki*, s. 54.

¹⁶⁸ DENNETT, s. 267; Kompletní itinerář komodora Perryho viz MILLER, s. 493–494.

postavenými úředníky. V jednáních jej zastupoval komandér Adams.¹⁶⁹ Rozhovory ovšem nikam nevedly, protože Japonci se je snažili podle Američanů všemožně zdržovat a protahovat. Jejich delegáti chodili na jednání s permanentním zpožděním.¹⁷⁰ Perry začínal ztrácet trpělivost a rozhodl se použít diplomacii dělových člunů. Nechal Japoncům vzkázat, že v případě války může povolat z blízkých vod padesát amerických lodí, a stejný počet je schopen zajistit z pobřeží Kalifornie do dvaceti dnů.¹⁷¹ Tato varování měla za cíl skoncovat s protahováním celé záležitosti ze strany Japonců. Jak víme, prezident Pierce výslovně trval na mírovém charakteru celé záležitosti a Perrymu by pravděpodobně neposkytl jedinou loď k útoku na Japonsko. I přes tento způsob jednání panovala mezi všemi zúčastněnými poměrně dobrá nálada. Docházelo k mnoha úsměvným situacím. Adams se například pokusil uvolnit napětí tím, že pozval Japonce s jejich manželkami na večerní tancování. Američtí kapelníci hráli k zábavě téměř každý večer. Japonští úředníci se však začali takovému nápadu smát. Zvát k takové události manželky jim připadalo velmi zvláštní. Dne 22. února byli obyvatelé vyděšeni střelbou z lodních děl. Američané vypálili několik salv na počest narozenin zakladatele Spojených států George Washingtona, ale Japonce o tom předem neinformovali.¹⁷² Další den byla americká ostražitost jistým způsobem vyzkoušena jedním japonským úředníkem, který zavřel svůj vějíř. Udělal to tak rychle, že klapnutí dřívěk znělo jako výstřel zbraně. Perryho muži v panice rychle sahalí po svých revolverech. Volný čas si námořníci krátili mimo jiné rybolovem. Důvodem nebyla nuda nýbrž touha po objevování nových druhů. Kdykoli byla z moře vytažena nějaká neobvyklá ryba, byla před tím, než skončila v lodní kuchyni jako pokrm pečlivě zaznamenána kreslířem.¹⁷³

Zástupci bakufu se především snažili dostat „černé lodě“ pryč z celé zátoky. Dne 25. února byl k vyjednávání s Američany opět povolán Kajama. Ten byl po

¹⁶⁹ BLUMBERG, s. 64.

¹⁷⁰ SANSOM, s. 234.

¹⁷¹ BLUMBERG, s. 65.

¹⁷² Tuto skutečnost shodně uvádějí některé zdroje, ale podle dochovaných poznámek účastníků byli někteří japonští úředníci při této příležitosti přítomni na palubě americké lodi a o střelbu jevíli velký zájem. Zápisky komodora Perryho viz MILLER, s. 598.

¹⁷³ BLUMBERG, s. 65.

první Perryho návštěvě degradován. Stalo se tak proto, že dostal od Američanů při vyjednávání dary, ale japonské zákony neumožňovaly vlastnictví „cizích“ předmětů. Jeho dřívější „přílišné přátelství“ k cizincům bylo také důvodem úředníkovy pokárání. Nicméně fakt, že s nimi prve tak dobře vycházel mohl nyní posloužit k tomu, aby se Američané vylodili v Uraze, kde se nacházela budova z předchozího roku, ve které došlo k přijetí dopisu od amerického prezidenta.¹⁷⁴ Uraga se však ukázala jako nevhodná pro zakotvení velkých lodí.¹⁷⁵ Japonci se pokusili využít této skutečnosti a rozhodli se poslat Američany co nejdále od Eda, nejlépe mimo vody celé zátoky. Perry odmítl čekat na povolení k vylodění na vzdálených místech a vzkázal na pevninu, že se hodlá vylodit přímo v Edu.¹⁷⁶ Kajama dostal pokyny zabránit tomuto skutku za každou cenu. Jeho nadřízení mu kladli na srdce že přistanou-li cizinci v Edu, bude to považováno za národní hanbu. Perry nakonec svolil k jednání v Kanagawě, tehdy malé rybářské vesnici poblíž Jokohamy. Jednalo se v podstatě o kompromis, protože zmíněná vesnice se nacházela mezi Edem a Uragou. Bylo nařízeno, aby „dům smlouvy“, jak je také přijímací budova nazývána, byla kousek po kousku rozebrána a přenesena z Uragy do Kanagawy, kde měla být opět sestavena. Američané se následně přesunuli k Jokohamě, kde zaujali palebné postavení na znamení, že tímto krokem neustupují.¹⁷⁷ Jak píše Perry: „Byl jsem přesvědčen, že kdybych ustoupil z čehokoli, co bych před tím požadoval, použili by to Japonci jako svoji výhodu při budoucích rozhovorech.“¹⁷⁸

Mezitím, co se stavěla přijímací budova, probíhaly společenské bankety, které umožňovaly vzájemné poznávání obou národů. Dne 1. března mohl Kajama a někteří další úředníci ochutnat pro ně neznámá jídla s použitím západních příborů namísto japonských hůlek. Třešňové likéry a šampaňské bylo servírováno ve skle, které nebylo obvyklé pro zdejší stolování. Jeden z úředníků si do sklenice nalil

¹⁷⁴ BLUMBERG, s. 36.

¹⁷⁵ Za tím, že Američané kalkulovali s vyloděním v Edu tedy stály i technické otázky, nikoli pouze ty diplomatické. Poznámky komandéra Adamse a deník úředníka bakufu viz MILLER, s. 598–599.

¹⁷⁶ TOMES, PERRY, s. 220.

¹⁷⁷ TRAUTMANN, s. 106; MILLER, s. 502.

¹⁷⁸ Zápisky komodora Perryho viz MILLER, s. 595.

olivový olej a za předpokladu, že se jedná o zvláštní druh vína jej vypil. Podobné úsměvné situace zapříčiněné nevědomostí a z neznalosti vytvářeli i Američané. Jeden námořník z „černých lodí“ ochutnal o několik týdnů později japonský olej na vlasy a v domnění, že se jedná o velmi dobrý likér si nakoupil několik dalších lahví za účelem jeho konzumace. Na důkaz japonské pohostinnosti se také jeden z úředníků zmínil, že po podpisu smluv si může Perryho posádka užít společnost zdejších žen. Doporučil však cizincům aby si oholili kníry, protože chlupatí muži Japonkám neimponují.¹⁷⁹

Dne 8. března byla přijímací budova v Kanagawě připravena na setkání japonské a americké delegace. Byla zhotovena z bílého borovicového dřeva a ozdobena barevnými fáborky.¹⁸⁰ Navzdory tomu napsal americký poručík Preble, že vypadala jako „*kůlna na uhlí*“.¹⁸¹ Jako jeden z mnoha členů posádky nechápal, proč je Japonci nepozvali do jednoho ze svých četných chrámů, a proč stavěli pro tuto událost celou novou budovu. Důvod byl takový, že obyvatelé Země vycházejícího slunce nehodlali pošpinit svoji posvátnou půdu cizími démony. Už při jejich první návštěvě raději postavili novou budovu pro jeden účel než by je zvali do jimi využívaných domů či chrámů. Navíc Perry trval na setkání na takovém místě, které bylo rovné, dobře viditelné a především v dostřelu jeho lodních děl. Toho dne zamířilo na břeh dvacet sedm malých člunů se zhruba pěti sty americkými námořníky a vojáky. Každý z nich byl vyzbrojen mečem a pistolí. Jejich velitel neponechal nic náhodě. Po vystoupení ze člunů utvořili tito muži oděný v krásných uniformách s lesklými knoflíky dvě řady.¹⁸² Přesnost jejich přehlídky byla impozantní. Jejich kolegové kapelníci hráli a „černé lodě“ vystřelily jedenadvaceti ranou salvu na počest císaře, a následně vypálily sedmnáct dalších ran k počtě japonských hodnostářů, kteří čekali na břehu.¹⁸³ Všechno, co Američané dělali, činili proto, aby na Japonce co nejvíce zapůsobili.¹⁸⁴ Na důkaz

¹⁷⁹ BLUMBERG, s. 66–67.

¹⁸⁰ MILLER, s. 501.

¹⁸¹ BLUMBERG, s. 72–73.

¹⁸² TOMES, PERRY, s. 224.

¹⁸³ TRAUTMANN, s. 123.

¹⁸⁴ Oficiální zpráva o slavnostní konferenci viz MILLER, s. 605–608.

vážnosti celé události byla na *Powhatanu* vztyčena vlajka Tokugawů. Po úvodních manévrech doprovodili japonští úředníci do budovy komodora, který byl následován svým synem Oliverem, komandérem Adamsem a tlumočníky Samuelem Williamsem, odborníkem na čínštinu a již zmíněným Portmanem, specialistou na holandštinu. Uvnitř seděly obě delegace na lavicích naproti sobě.¹⁸⁵ Jednání probíhala převážně v holandštině.¹⁸⁶ Japonci kvůli vyjednávání povolali jako tlumočníka vzdělaného učence Jenosukeho z Nagasaki, který díky příležitostným kontaktům s americkými námořníky hovořil lámaně anglicky.¹⁸⁷ Perry byl se svým doprovodem z Jenosukeho chování poněkud rozpačitý. Japonický tlumočník se často ukláněl a plazil se před svými nadřízenými po zemi.¹⁸⁸ Američané pochybovali o jeho autoritě, protože člověk takto se podřizující měl v jejich očích jen málo respektu.¹⁸⁹ Jenosuke se ale choval přiměřeně podle etikety své kultury. Je pozoruhodné, že národy s tak rozdílnými způsoby dokázaly vést vzájemná jednání s respektem a v přátelském duchu. Japonci se navzdory svému oficiálnímu nepřátelství k cizincům chovali velmi zdvořile a pohostinně. Američané zase překonali své předsudky vůči jiným zvykům a společnost svých protějšků si dokázali užít.¹⁹⁰ Samotná komunikace však byla při jednáních velmi obtížná a časově náročná. Probíhala podobným způsobem, jako rozhovory na amerických lodích v červenci předchozího roku. Perry hovořil anglicky s Portmanem, který jeho slova přeložil do holandštiny Jenosukemu. Ten pak vše následně tlumočil svým nadřízeným do japonštiny. Celý proces se opakoval v opačném pořadí, když japonští delegáti hovořili k Perrymu.¹⁹¹ Služby tlumočníka Williamse nebyly uvnitř přijímací budovy

¹⁸⁵ BLUMBERG, s. 72–73.

¹⁸⁶ Vzhledem k vzájemné neznalosti jazyků obou zúčastněných stran probíhala veškerá jednání v čínském nebo v holandském jazyce. TAO, De-Min, *Negotiating Language in the Opening of Japan: Luo Sen's Journal of Perry's 1854 Expedition*. In: *Japan Review*, 17, 2005, s. 92.

¹⁸⁷ Dobové prameny hovoří však o tom, že Jenosuke ovládal angličtinu velmi dobře. MILLER, s. 505.

¹⁸⁸ Oficiální zpráva o slavnostní konferenci viz MILLER, s. 608.

¹⁸⁹ TRAUTMANN, s. 72–73.

¹⁹⁰ KEITH, s. 180.

¹⁹¹ TOMES, PERRY, s. 230.

zapotřebí. Čekal venku a rozdával autogramy v čínských znacích, o které byl velký zájem.¹⁹²

Jednání mezi delegacemi dospělo do velmi významného bodu. Perrymu byl podán dlouhý svitek, na kterém byla napsána odpověď pro „*jeho veličenstvo prezidenta*“.¹⁹³ Začínala konstatováním, že přijetí všech amerických návrhů je nepřipustné vzhledem k zákonům, které odkázali Japoncům jejich předci. Vzápětí však souhlasili s tím, že budou americkým lodím dodávány zásoby uhlí, dřeva, vody a dalších nezbytných zásob. Dále připustili pro tyto případy otevřít jeden ze svých přístavů, ale ne dříve než za pět let. V odpovědi také stálo, že s trosečníky se bude nakládat dobře. Tento bod zajímal Perryho více než navázání regulérních obchodních vztahů. Požadoval větší specifikaci otázky týkající se zacházení s trosečníky. Připomněl, že pokud by pokračovala současná praxe, mohla by celá situace vyústit ve válečný konflikt.¹⁹⁴ Japonští delegáti jej ujistili, že udělají maximum pro zlepšení jejich podmínek. Trvali ovšem na tom, že všichni cizinci na japonské půdě se budou muset podrobit tamním zákonům. Pro Američany byli ochotní otevřít přístav Nagasaki za stejných podmínek, za jakých jej využívají Nizozemci a Číňané. Na to Perry opáčil, že s Nagasaki nemají mít nové dohody nic společného. Dal najevo, že chce smlouvu, která by okamžitě otevřela tři přístavy a přislíbila otevřít dva další během krátké doby. Operoval s přístavy Uruga nebo Kagošima, Macumae a Naha na Rjúkjú. Pro inspiraci předložil Japoncům kopii smlouvy z Wangsia, která byla podepsána mezi Spojenými státy a Čínou roku 1844. Ta otevírala některé čínské přístavy mezinárodnímu obchodu a zaručila Američanům zvláštní práva. Pro zájmy Spojených států ji prezentoval jako plně dostačující a ponechal ji japonské delegaci k prozkoumání.¹⁹⁵ Japonci učinili důležitý krok. Návrhy amerického prezidenta sice v plném znění, které hovořilo o otevření země obchodu nepřijali. Na druhou stranu deklarovali ochotu jednat o některých požadavcích. Nyní bylo zapotřebí přeformulovat tyto požadavky

¹⁹² BLUMBERG, s. 74–76.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Toto bylo však avizováno již dříve. Dopis komodora Perryho Hajašimu, 1. března 1854, MILLER, s. 609–610.

¹⁹⁵ DENNETT, s. 267–268; Oficiální zpráva o slavnostní konferenci viz MILLER, s. 609; s. 611.

v právně-smluvní závazky, které by vlády obou zemí ratifikovaly. Když bylo první oficiální jednání Spojených států a Japonska ukončeno, a bylo jisté, že Perry nebude odmítnut, předal svým protějškům dary. Obzvláště velkou radost měli Japonci ze žebříku a z motoru, který byl schopen hnát vodu hadicí. Zdejší domy byly z velké části vystavěné ze dřeva a z papíru, tedy převážně z velmi hořlavých látek. Hasičské vybavení bylo velmi vítané, protože požáry sužovaly japonská města poměrně často.¹⁹⁶ Největší pozornost však jednoznačně vzbudila lokomotiva s vagónem a telegraf, který dokázal předat zprávu mnohem rychleji než běžící posel.¹⁹⁷ Navzdory všudypřítomným špiónům, jenž dohlíželi na to, aby mezi obyčejnými obyvateli a Perryho námořníky nedocházelo k příliš velkému přátelství,¹⁹⁸ byla atmosféra poměrně uvolněná. Místní byli uchvázeni lesklými knoflíky na amerických uniformách. Směňovali je za jídlo a sbírání knoflíků evropských uniforem se později stalo novým koníčkem zdejších obyvatel. Je na místě dodat, že veškeré dary opatřené nápisem „pro císaře a císařovnu“ se do paláce v Kjótu nedostaly. Všechny se ocitly v držení šóguna. Nebyli to však jen Američané, kteří uměli udělat dojem. I Japonci připravili pro své protějšky dary. Perryho muži obdrželi svítky, tácky, nádoby na sójové omáčky, čajové soupravy z porcelánu, bambusové stojany, hedvábí, oděvy, panenky, umělecké laky, deštníky, meče a stovky neobvyklých mušlí, které uvítal obzvláště komodor, protože tyto schránky mořských měkkýšů sbíral.¹⁹⁹ Japonci jim také darovali dvě stovky balíků rýže, které přinesli ohromní zápasníci sumó, jejichž průvod na Američany velmi zapůsobil.²⁰⁰ Přesto byli mnozí z nich jistým způsobem zklamáni. Nedokázali ocenit neobyčejně zpracované a velmi ostré meče, umělecké laky ani hedvábí. O několik dní později přišlo rozptýlení v podobě zprávy z kuchyně *Saratogy*. Kuchař objevil v žaludku kachen, které byly poraženy k večeri, zlaté nugety. Později ale vyšlo najevo, že se jednalo o měď. Ukázalo se,

¹⁹⁶ TRAUTMANN, s. 133.

¹⁹⁷ DENNETT, s. 79–80.

¹⁹⁸ Stále byly v platnosti zákony, které kontakty s cizinci vylučovaly. TOMES, PERRY, s. 246.

¹⁹⁹ BLUMBERG, s. 81–83.

²⁰⁰ TOMES, PERRY, s. 233–235.

že Země vycházejícího slunce není tak bohatá, jak očekávali, a že ráj, kde jsou kachny krmeny zlatem, je přechodný mýtus.²⁰¹

3.4 Smlouva z Kanagawy

Jednotlivé body dohody mezi Spojenými státy a Japonskem byly shrnuty do smlouvy, která byla vyhotovena ve čtyřech jazycích – angličtině, japonštině, holandštině a čínštině. K jejímu podepsání došlo v Kanagawě 31. března 1854.²⁰² Stanovovala pravidla, která měla být dodržována při budoucím styku mezi příslušníky obou národů, jejichž přáním bylo podle obsahu navázání pevného, trvalého a upřímného přátelství. Obsahovala celkem dvanáct článků, se kterými Japonci podepsáním smlouvy souhlasili. Dohoda otevřela dva japonské přístavy, Šimodu a Hakodate, ve kterých mohly americké lodě doplňovat dřevo, vodu, uhlí a další nutné zásoby. Přístav v Šimodě měl být pro Američany dostupný okamžitě po podpisu smlouvy, a bezprostředně rok poté jim měl být otevřen přístav v Hakodate. Japonci vytyčili, že veškerý obchod se zásobami bude probíhat prostřednictvím úředníků, kteří určí celní tarify, a že platby budou probíhat ve zlatých a stříbrných mincích. Možnosti Američanů v japonských vodách byly značně rozšířeny. Smlouva sice otevřela pouze dva přístavy, ale nevyklučovala, aby se lodě uchýlily i do jiných přístavů v případech krajní nutnosti či nevhodných povětrnostních podmínek. Stejně tak byla významně upravena práva trosečníků. Tyto osoby a další občané Spojených států získali svobodu a neměli být nadále vězněni. Naopak měli být do budoucna chráněni místními zákony. Američané v Šimodě a Hakodate také neměli podléhat natolik přísným pravidlům, jako Nizozemci a Číňané v Nagasaki. Alespoň v mezích přístavů se směli pohybovat zcela svobodně.²⁰³ Možnost trvalého pobytu pro americké občany ale nebyla nijak konzultována. Svoboda pohybu se vztahovala pouze na dočasný pobyt námořníků

²⁰¹ BLUMBERG, s. 92. Na takovém závěru se shodují mnozí autoři. Autor této práce ale zastává názor, že postoj námořníků byl v tomto případě silně individuální. William Hayne byl například s tamními produkty spokojený a ve svých pamětech uvádí, že v Japonsku nakoupil levně a kvalitně. TRAUTMANN, s. 153.

²⁰² Kompletní text Smlouvy z Kanagawy o míru a přátelství z 31. března 1854 se všemi dodatky viz. MILLER, s. 440–442.

²⁰³ Tamtéž.

v přístavech. Stejně tak fakt, že si Japonci prosadili veškeré transakce pod striktní kontrolou úředníků činilo z možného obchodu diskutabilní pojem.²⁰⁴ Mimo výše zmíněné skutečnosti obsahovala smlouva ještě dva poměrně zajímavé články. Jeden z nich, konkrétně devátý, zavazoval Japonce poskytnout Američanům bez konzultací a bez prodlení veškerá privilegia a výhody, které by prostřednictvím možných budoucích smluv získaly jiné národy. Druhým z nich byl jedenáctý článek, který však měl být uveden v platnost za předpokladu, shledá-li to jedna z vlád obou zemí za nutné. Umožňoval Američanům jmenovat konzuly nebo agenty, kterým byl povolen pobyt v Šimodě od chvíle, kdy uplyne osmnáct měsíců od podepsání smlouvy. Za Spojené státy podepsal smlouvu z Kanagawy komodor Perry, za Japonsko podepsali: rektor státní univerzity Hajaši Gakusai, Ido, princ z Cušimy, Izawa, princ z Mimasaki a člen finanční rady Udo.²⁰⁵

Představitelé bakufu po podpisu smlouvy stále věřili, že zachovali autoritu šógunátu. Smlouvu nepovažovali za nic směrodatného. I císař obdržel její kopii s ujištěním, že je naprosto bezvýznamná.²⁰⁶ Chápali ji jako prázdné gesto, které nebude mít žádný praktický důsledek kromě toho, že „černé lodě“ brzy odplují. Příchod amerického konzula pak považovali za zcela nepravděpodobnou záležitost. Z jejich pohledu bylo nepředstavitelné, že by Spojené státy považovaly za nutné vyslat do jejich země konzula. Domnívali se, že uplatnění takového článku ve skutečnosti odmítají formulací „za předpokladu, že to některá z obou vlád považují za nutné“.²⁰⁷ O to větší bylo jejich překvapení, když roku 1856 připlul do Japonska Townsend Harris a otevřel v Šimodě americký konzulát zcela bez souhlasu šóguna a přes oficiální žádosti, aby odešel.²⁰⁸ Američané byli se smlouvou velmi spokojeni, a Perry ji považoval za největší triumf své kariéry. Sice se nejednalo o obchodní dohodu,²⁰⁹ ale základní cíle, které představovaly zajištění bezpečnosti pro americké trosečníky v Japonsku, a otevření přístavů pro

²⁰⁴ DENNETT, s. 268.

²⁰⁵ Ratifikace smlouvy ze strany Japonska viz MILLER, s. 499.

²⁰⁶ BLUMBERG, s. 94.

²⁰⁷ Smlouva z Kanagawy viz MILLER, s. 440–442.

²⁰⁸ BLUMBERG, s. 94.

²⁰⁹ COTTERELL, s. 163.

doplňování zásob amerických lodí, byly splněny. Na americké straně byla zcela jistě chápána jako něco, co zajistí budoucí otevření doposud uzavřené země.²¹⁰

Dne 10. dubna se komodor postaral o poslední pozdvižení. Na počest svých narozenin si naplánoval, že společně s japonskými úředníky na palubě podnikne blízký průjezd okolo břehů Eda. Když se loď vydala kupředu, zachvátila úředníky panika. Prosili Perryho, aby se k městu nepřibližoval, protože by to bylo chápáno jako urážka. Někteří z nich chtěli dokonce spáchat seppuku. Americký velitel se sice snažil po celou dobu své návštěvy v Japonsku stát za svými záměry a neustupovat jako jeho neúspěšný předchůdce Biddle. Nakonec však nechal spustit kotvu a loď byla zastavena. Svých cílů již dosáhl a byl si vědom toho, že tímto činem by mohl poškodit čerstvě navázané vztahy obou zemí.²¹¹ Dne 18. dubna Američané odpluli z Eda, aby navštívili Šimodu a Hakodate.²¹² Přímořská vesnice Šimoda byla obklopena horami a poměrně vzdálená od velkých japonských měst. Ostatně bylo záměrem Japonců otevřít cizincům právě tyto vzdálené a celkově vzato nevýznamné přístavy. Přístav v Šimodě byl mnohem méně užitečným než Perry předpokládal.²¹³ Na druhou stranu byl alespoň spokojený s jeho prostorností. To představovalo jednoznačnou výhodu pro manévrování velkých parníků. Přístav Hakodate se nacházel na severu země a jeho okolí bylo velmi řídko obydleno. Připomínal spíše rybářskou vesnici, což však bylo pro americké účely taktéž plně dostačující.²¹⁴ Dne 25. června 1854, po zhlédnutí nově otevřených přístavů, opustila Perryho expedice Japonsko.²¹⁵ 11. července 1854 ještě Perry uzavřel smlouvu s králem Rjúkjú. Díky ní získal ochranu trosečníků i ve zdejších vodách a přístav Naha byl Američanům potvrzen jako otevřený pro jejich lodě. Tato smlouva zároveň uznávala Rjúkjú jako samostatné království, nezávislé na Japonsku a na Číně.²¹⁶ Perry plánoval otevřít tamní přístav prostřednictvím jednání s Japonci při své druhé návštěvě. Úředníci Bakufu ale záležitost s Rjúkjú zcela

²¹⁰ BLUMBERG, s. 94.

²¹¹ TRAUTMANN, s. 128–130.

²¹² MILLER, s. 638–639; TOMES, PERRY, s. 263.

²¹³ DENNETT, s. 268.

²¹⁴ BLUMBERG, s. 100–102; s. 104.

²¹⁵ Kompletní itinerář komodora Perryho viz. MILLER, s. 493–494.

²¹⁶ SANSOM, s. 234.

ignorovali a Perry tak zřejmě usoudil, že toto souostroví pod „moc japonského císaře“ nespadá.²¹⁷

²¹⁷ DENNETT, s. 268; Podle Denneta na něj působili tamní obyvatelé více jako Číňané než Japonci, ale to sám komodor vyvrací a označuje lid na Rjúkjú totožný s Japonci, především pak v negativním slova smyslu. Dopis komodora Perryho Jamesi C. Dobbinovi do Washingtonu, 3. srpna 1853, MILLER, s. 558–559.

4 Spojené státy americké a ukončení japonské izolace

4.1 Perryho vyjednávací politika

Na tomto místě je vhodné zhodnotit význam Matthewa C. Perryho na vznik smlouvy z Kanagawy, která bývá také často označována jeho jménem.²¹⁸ Komodorovým úkolem bylo doručit do Japonska dopis od prezidenta Spojených států společně s prohlášením o přátelských úmyslech americké vlády. Byl však pevně odhodlán zajistit, aby Japonci přijali veškeré návrhy, které měly vést k bezpečné plavbě v oblasti a k vzájemnému obchodování.²¹⁹ Lze se domnívat, že již tak velké odhodlání, narostlo během jeho plavby z Norfolku na Dálný východ. Jak již bylo zmíněno, uhelné stanice na této lodní trase byly v držení Britů. Ti se k příslušníkům svých bývalých kolonií nechovali nijak zvlášť nepřátelsky, ale rozhodně se nedá říci, že by Američanům činili zastávky příjemné. To komodora utvrdilo v přesvědčení, že uhelné stanice ve vlastnictví Spojených států jsou nezbytné pro jejich expanzi na Dálném východě. Když se svojí flotilou zakotvil v Uraze, byl připraven zaujmout pevné a neústupné diplomatické postavení, které by Japoncům znemožnilo prodlužovat jednání nebo odmítnout jeho návrhy.²²⁰ Při interakci uměle zvětšoval okázalost svého úřadu i své osoby.²²¹ Sám se odmítal setkat s níže postavenými úředníky a svými podřízenými se nechal oslovovat admirálskou hodností.²²² Vliv na tuto skutečnost však měl i fakt, že Japonština údajně neměla vhodný ekvivalent k vojenské hodnosti komodora.²²³ Žádosti Japonců, aby odplul do Nagasaki ignoroval a naopak jim pohrozil, že pokud oni neučiní vše pro to, aby přijali dopis v okolí Uragy či Eda, vylodí své muže a doručí dopis sám nehledě na následky.²²⁴ Avšak Američané neměli v úmyslu rozvrátit tamní řád útokem. Sami sebe chápali jako mírotvůrce, kteří přicházejí pozvednout

²¹⁸ MILLER, s. 493.

²¹⁹ SANSOM, s. 233.

²²⁰ BEASLEY, s. 88–89.

²²¹ DENNETT, s. 266.

²²² DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 22.

²²³ Z Williamsova deníku 8. července 1853 viz MILLER, s. 563.

²²⁴ BEASLEY, s. 88–89.

izolovanou zemi mezi civilizované národy.²²⁵ Perry jistě nezamýšlel skutečné použití vojenské síly, ale neznámým orientálcům nemohl věřit. Obzvláště, pokud si vzpomněl, jaké okolnosti provázely předchozí americké návštěvy v Zemi vycházejícího slunce.²²⁶ Japoncům předal také svůj vlastní dopis, ve kterém vyjádřil naději, že jejich lidé snad pochopí nutnost odvrácení hrozícího konfliktu mezi oběma zeměmi, čemuž mělo napomoci právě přijetí návrhů prezidenta Fillmora.²²⁷ Tím naznačil, že očekává kladnou odpověď. Nevyslovil při tom nic, co by mělo vést k reálné agresi Spojených států vůči Japonsku, ačkoli se to tak dalo pochopit.²²⁸ Toto jednání, které mu umožňovaly jím sepsané instrukce, způsobilo jistý šok pro administrativu ve Spojených státech. Proto nechal nový prezident Pierce komodora okamžitě a důrazně varovat, že mezi jeho pravomoci nespadá vyhlášení války.²²⁹

Bylo by však mylné domnívat se, že úspěch expedice spočíval pouze v diplomacii dělových člunů. Perry nespolehal pouze na sílu své flotily, ale rovněž na své vystupování a dary, kterými chtěl na Japonce zapůsobit. Časté večerní bankety na jeho lodích pomáhaly udržet přátelskou atmosféru nehledě na jeho neústupné chování. Při hodnocení by nebylo vhodné opomíjet rozvoj mezilidských vztahů a klást příliš velký důraz na uzavírání smluv samotných.²³⁰ Při jednáních mezi Američany a Japonci došlo zároveň ke střetu dvou diametrálně odlišných kultur. Již bylo řečeno, že Perryho námořníci si dokázali společnost japonských úředníků užít. Význam této skutečnosti lze spatřit porovnáním s Putjatinovou expedicí, jež dorazila do Nagasaki v srpnu 1853. Jednání mezi Rusy a Japonci provázelo mnoho rozporuplných situací, protože při střetu těchto kultur kladli příslušníci obou národů silný důraz na dodržování právě své vlastní etikety.²³¹ Úspěšnost Američanů tak nestála pouze na výhrůžkách a poukazování na zbraně, ale zároveň na přátelském chování, jemuž byli Američané nakloněni.

²²⁵ BLUMBERG, s. 18.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ BEASLEY, s. 88–89.

²²⁸ SANSOM, s. 233.

²²⁹ DENNETT, s. 267.

²³⁰ MCOMIE, *The Russians in Nagasaki*, s. 56.

²³¹ Tamtéž, s. 47.

Je nutné uznat, že smlouva z Kanagawy byla skutečně přátelská, pokud ji srovnáme s čínsko-americkou dohodou z Wangsia, a byla získána bez jediného výstřelu.²³² Z tohoto hlediska nepůsobila natolik silnou zášť, jako kdyby byla prosazena silou. Zároveň neobsahovala exteritoriální výhody pro Američany, což by se dalo chápat jako velké opomenutí. Byl to však záměr, o který se zasloužil převážně Samuel Williams, který byl nejen tlumočnickem, ale i právníkem a z velké části se podílel na vzniku smlouvy.²³³ On sám chápal exteritorialitu jako jistou formu ponížení, kterou by neměl zneužít žádný silnější stát na úkor slabšího. Perry s ním v tomto ohledu bezesporu souhlasil. Byl připraven Japonce zastrašovat a vyhrožovat jim, ale v konečném důsledku by nepřijal odpovědnost za způsobení možných příkoří jejich národu. Je zajímavé, že smlouva ve skutečnosti nezajistila jeden z hlavních cílů expedice, kterým bylo zajištění dodávek uhlí pro americké lodě. Přístav Hakodate se nacházel na severu a od plánované trans-pacifické cesty byl poměrně vzdálen. V Šimodě zase nebylo možné zajistit dostatečné zásobování, což uznal i sám Perry, když si byl tamní přístav prohlédnout. Pokud se tedy zaměříme na výsledky smlouvy, lze ji jistým způsobem považovat za nedostatečnou. V porovnání se smlouvou z Wangsia se dokonce zdá, že Perry získal velmi málo. Avšak dohoda mezi Spojenými státy a Čínou zajišťovala pouze výsady pro americké námořníky a obchodníky v Macau. Smlouva z Kanagawy byla něčím jiným. Měla položit základy americké obchodní říše v Tichomoří.²³⁴

Perry svou vyjednávací politikou ve skutečnosti sledoval mnohem širší a expanzivnější cíle, než které vytyčují podmínky smlouvy s Japonskem. Komodor pohlížel nejen na ekonomické, ale i na politické problémy Asie a Tichomoří jako na celek. Uvažoval nad budoucností a zvažoval americké obchodní zájmy z pohledu námořního стратега. Šlo mu o zajištění dostatečného množství přístavů, obchodních základů a styčných bodů pro případ, že by americké lodě potřebovaly ochranu v případě války s některou evropskou velmocí.²³⁵ Uvažoval

²³² Nebudeme-li počítat pozdravné salvy z děl amerických lodí.

²³³ TAO, s. 94.

²³⁴ DENNETT, s. 269; s. 271.

²³⁵ PERRY, *A Paper*, s. 8.

v souvislostech budoucí soutěže mezi Spojenými státy a Velkou Británií. Tvrdil, že britské impérium se rychle rozšiřuje a buduje své základny v Čínském moři. Japonské ostrovy se podle něj nacházely na příhodné obchodní trase a byly nedotčené britskou expanzí.²³⁶ Perryho představa spočívala v tom, že se v Tichomoří bude nacházet mnoho obchodních stanic, které neměly být přímo kolonizovány, ale měly být pod kontrolou Američanů.²³⁷ Také nebylo v plánu tyto osady opevňovat, aby nevzbuzovaly nepřátelství ve svém okolí. Jako dobrý základ mohly posloužit osady na Boninových ostrovech, Rjúkjú a Formose. Dále se měly zájmy Spojených států rozšiřovat do Siamu, Kočincíny, na Borneo, Sumatru a na mnoho dalších ostrovů v Tichomoří.²³⁸ Žádný jiný Američan v té době neuvažoval natolik ambiciózně jako komodor Perry. Smlouva z Kanagawy je proto považována za významný krok americké politiky na Dálném východě. Nemělo se jednat o jediný dokument, ale o prvopočátek velkého programu, který měl být veden v přátelském duchu, a proto jsou v tomto ohledu veškeré nedostatky dohody marginální.²³⁹ Komodor sám tvrdil, že smlouva s Japonskem sama o sobě nic nepřináší, ale lze ji považovat za výchozí bod další ekonomické expanze Spojených států.²⁴⁰ Právě z výše popsaných důvodů byl v obsahu smlouvy článek, který Američanům automaticky přiznával veškeré výhody z úmluv mezi Japonci a dalšími národy. Bylo to nejen účelné, ale zároveň velmi prozíravé, protože velmi brzy uzavřeli podobné smlouvy s Japonci i Britové (říjen 1854), Rusové (únor 1855) a Nizozemci (listopad 1855).²⁴¹ Způsob, jakým byla americko-japonská dohoda prosazena, byl bezesporu nátlakový. Pro diplomacii západních států byl přinejmenším neobvyklý a pro jednání mezi jimi samými téměř vyloučený. Perry si však byl natolik jistý neškodností a prospěšností smlouvy pro Japonsko, že se cítil povinen ignorovat běžné postupy americké diplomacie při jejím vyjednávání.²⁴²

²³⁶ DENNETT, s. 271–273.

²³⁷ PERRY, *A Paper*, s. 26–27.

²³⁸ Tamtéž, s. 12–13; s. 15–16.

²³⁹ DENNETT, s. 271–273.

²⁴⁰ PERRY, *A Paper*, s. 6.

²⁴¹ SANSOM, s. 234.

²⁴² DENNETT, s. 268.

Při navazování vztahů mezi Japonskem a Spojenými státy nebylo nic, od čeho by se mohl Perry odrazit. S výjimkou Nizozemců neměla s japonskou diplomacií aktuální zkušenosti žádná západní země. Proto byly nové vztahy budovány na základě tří aspektů. První byl zaměřen na cíle, jichž chtěli Američané dosáhnout, druhý spočíval na ochotě Japonců přistoupit na americké návrhy. Třetím aspektem zůstává fakt, že vyjednávání bylo v rukách jediného člověka, jehož role byla pro úspěch zcela zásadní.²⁴³ Perry dosáhl svých cílů, aniž by se podrobil ponížením a nepotřeboval jediný výstřel. Byl si vědom toho, že se stal prvním přijatým vyslancem v Japonsku za 200 let a tento fakt považoval za největší počín své kariéry, na který byl patřičně hrdý.²⁴⁴

4.2 První americký konzul v Japonsku

Prakticky ihned poté, co Perry odplul z Japonska se mohly posádky civilních i rybářských amerických lodí přesvědčit o plnění dohod, třebaže některé vůbec nevěděly o jednáních, která v Kanagawě proběhla. Cizinci již nebyli na pevnině zadržováni, ale přátelsky vítáni a případně odkazováni do otevřených přístavů.²⁴⁵ Perryho smlouva, kterou ratifikoval prezident Pierce 7. srpna 1854,²⁴⁶ byla prvním krokem k otevření Japonska zahraničnímu obchodu. Jak se dalo očekávat, brzy začaly vyvíjet nátlak na bakufu i další evropské mocnosti, aby si zajistily podobné podmínky. Ani po uzavření Kanagawské smlouvy však diplomatický nápor neustal, protože všechny velmoci usilovaly o regulérní obchodní smlouvu s Japonskem.²⁴⁷ Iniciativy se opět chopili Američané, kteří využili jedenáctý článek smlouvy z Kanagawy a vyslali do Země vycházejícího slunce svého konzula Townsenda Harrise.²⁴⁸ Ten působil původně jako obchodník nejdříve v New Yorku a později v oblasti Dálného východu. Jeho podnikání nebylo nijak úspěšné. Roku 1854 se mu však povedlo získat místo pracovníka na Americkém

²⁴³ DENNETT, s. 260.

²⁴⁴ DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*, s. 23.

²⁴⁵ BLUMBERG, s. 107–108.

²⁴⁶ MILLER, s. 648.

²⁴⁷ *The Bakumatsu (Part 2): Divided Japan*. In: Exploring History [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part2.html>.

²⁴⁸ SANSOM, s. 236.

konzulátu v Čínském městě Ningpo.²⁴⁹ Zároveň se dozvěděl o tehdy právě podepsané smlouvě s Japonskem a začal usilovat o možnost stát se prvním tamním konzulem. Povedlo se mu přesvědčit prezidenta Pierce o tom, že právě on je tím správným člověkem na tuto pozici a roku 1855 byl skutečně jmenován do funkce.²⁵⁰ Tehdejší státní sekretář pro zahraničí William L. Mercy Harrisovi 12. září 1855 napsal: „*Prezident dal najevo, že svojí znalostí charakteru Dálného východu, obecnou inteligencí a podnikatelskými schopnostmi učiníte natolik dobrý dojem, aby s námi časem podepsali obchodní smlouvu.*“²⁵¹ Přitom mu nenařídil jak má nová smlouva s Japonskem vypadat. Jednoznačně však měla rozšířit tu z Kanagawy.²⁵² K úkolům zástupce Spojených států v Japonsku byla přidána také povinnost uzavřít během cesty do Šimody dohodu se Siamem. Tam působili američtí protestanští misionáři, kterým měla být zajištěna ochrana pro jejich volné působení. Smlouvu Harris uzavřel v dubnu roku 1856. Byla velmi podobná té, kterou pro sebe v Siamu vyjednali Britové předchozího roku. Upravovala celní tarify pro dovoz a vývoz a američtí občané díky ní získali právo exiteritoriality.²⁵³ Harris získal tímto počinem velmi cenné zkušenosti, které pak uplatnil při vyjednávání smlouvy s Japonskem.²⁵⁴ Pro začátek se Američané hodlali spokojit s tím, aby byla podobná té se Siamem.²⁵⁵ Nastupující konzul byl informován o tom, že k přesvědčování Siamců nebo Japonců může dobře posloužit vysvětlování rozdílů mezi britskou a americkou politikou na Dálném východě. V kontrastu s postupem Velké Británie především v Číně byla americká expanze v Pacifiku skutečně mírumilovná.²⁵⁶

²⁴⁹ DENNETT, s. 348.

²⁵⁰ *Townsend Harris, America's First Consul to Japan.* In: Consulate General of Japan in New York [online], [cit. 2021-10-04]. Dostupné z: <https://www.ny.us.emb-japan.go.jp/150th/html/nyepiE2a.htm>.

²⁵¹ DENNETT, s. 349.

²⁵² SANSOM, s. 236.

²⁵³ Toto právo spočívalo v tom, že v případě porušení zákona by byli cizinci souzeni konzulárním soudem vlastní země, nikoli soudem japonským.

²⁵⁴ DENNETT, s. 351–352.

²⁵⁵ *The Bakumatsu (Part 1): Opening Japan.* In: Exploring History [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part1.html>.

²⁵⁶ DENNETT, s. 349; s. 351.

Dne 21. srpna 1856 připlul Harris do Šimody, ale jeho přítomnost nebyla vítána. Japonci jej žádali aby ihned odplul, ale marně.²⁵⁷ Argumentovali především tím, že k vyslání konzula mohlo podle dohody dojít v případě, že to má takový krok některá z vlád považovat za nutné. Bakufu jednoznačně přítomnost amerického zástupce na svém území za nutnou nepovažovala.²⁵⁸ Harris zůstal a otevřel dočasný konzulát v tamním chrámu Gjukusendži, avšak po 18 měsících se ocitl osamocen bez jakéhokoli spojení s americkou vládou.²⁵⁹ V důsledku toho postupoval ve své diplomacii velmi pomalu pouze s pomocí svého holandského tlumočnicka Henryho Heuskena. Ihned pochopil, že Šimoda, která se nacházela mezi neprostupnými kopci, byla Japonci pro Američany vybrána kvůli její odlehlosti. Přístav byl poničený přílivovou vlnou z minulého roku a nebyly zde produkovány natolik zajímavé výrobky, aby tu probíhal častý obchod. Pro práci konzula a k vykonávání diplomacie bylo toto místo velmi nevhodné.²⁶⁰ Místní obyvatelé byli k Harrisovi přívětiví, avšak japonské úředníky nazval největšími lháři na zemi, protože se snažili jeho práci všemožně sabotovat.²⁶¹ V době jeho příplutí prováděli aktivní diplomacii v Japonsku i další státy. Nizozemcům se téměř podařilo vyjednat dohodu o odkoupení Dedžimy. Tím vznikl precedens nákupu japonské půdy cizinci. Smlouva by mimo jiné umožnila jejich pobyt v Nagasaki i s přítomností manželek a dětí. Také by směli praktikovat katolické či protestantské náboženství. Byla také určena smluvní cla pro vzájemný obchod. Tyto dohody však nebyly prozatím ratifikovány. Aktivní byli i Rusové, kteří si zajistili především své zájmy na severu země a na Sachalinu, který byl svěřen do společné správy obou zemí. Poté, co tam ruští průzkumníci objevili ložiska uhlí, snažil se Petrohrad získat tamní území striktně pod svoji správu. Z postupu Rusů mělo bakufu značné obavy.²⁶² Své zájmy měly v Japonsku i Velká Británie s Francií, ale zároveň byly zainteresovány děním v Číně. Tamní události, které vedly

²⁵⁷ WILEY, ICHIRO, s. 476.

²⁵⁸ MILLER, s. 511–512.

²⁵⁹ *History of U. S. Embassy buildings*. In: American Center Japan [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://americancenterjapan.com/aboutusa/usj/4737/>; DENNETT, s. 352–353.

²⁶⁰ BLUMBERG, s. 109–110.

²⁶¹ SANSOM, s. 236.

²⁶² DENNETT, s. 353–354.

k druhé opiové válce (1856–1860), zdržely plánovanou britskou expedici do Japonska o dva roky. Bakufu se obávalo, že pokud by Japonci neplnili články z Perryho smlouvy, mohl by je potkat stejný osud jako Čínu. Nelze sice říci, že by americký konzul Japoncům vysloveně hrozil agresí. Na rozdíl od Perryho ani nemohl přímo vyjednávat z pozice síly, jelikož neměl k dispozici žádnou flotilu. To však neznamená, že nevyužíval atmosféry bojů v Číně a japonského strachu z války. Šikovně poukazoval na to, že pro Japonsko by bylo mnohem výhodnější podepsat smlouvu s ním, než s britskými válečnými loděmi.²⁶³ Poté, co Nizozemci informovali Japonce o britském útoku na Kanton, rozhodlo se bakufu v červenci roku 1857 pro jistotu aktivovat doložku smlouvy z Kanagawy o nejvyšších výhodách.²⁶⁴ Tím Američané získali vše, co bylo ujednáno mezi Japonskem a jinými národy, ale zároveň chybělo v Perryho dohodě. Mimo otevření Nagasaki a zrušení striktní kontroly japonských úředníků nad obchodem, bylo také odstraněno nařízení, podle kterého se směl Harris pohybovat pouze ve vymezeném území poblíž Šimody. Díky tomu mohl začít provádět mnohem aktivnější činnost. Přestože ujednání mezi Spojenými státy a Japonskem nebyla v té době natolik přehledná jako například ta mezi Japonskem a Nizozemskem, poskytovala Američanům daleko více, než kolik by Washington roku 1855 očekával.²⁶⁵

Bez ohledu na veškerá Harrisova znevýhodnění a značné úsilí japonských úřadů zajistit jeho odchod ze země, vstoupil nakonec 30. listopadu 1857 americký konzul do Eda. Zde chtěl osobně doručit panovníkovi Japonska dopis od prezidenta Pierce, který v psaní potvrzoval Harrisovu důvěryhodnost a žádal o obchodní smlouvu mezi zeměmi.²⁶⁶ Při audienci, která se konala 7. prosince 1857,²⁶⁷ se nepodřizoval tamním procedurám²⁶⁸ a podobně jako Perry si zachovával čest a důstojnost. Jeho úkol však nespočíval v předání dopisu, ale ve vyjednání obchodní smlouvy. Pochopitelně nemohl očekávat její zajištění přes

²⁶³ DUUS, s. 62.

²⁶⁴ WILEY, ICHIRO, s. 476.

²⁶⁵ DENNETT, s. 355.

²⁶⁶ *The Bakumatsu (Part 1): Opening Japan*. In: Exploring History [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part1.html>.

²⁶⁷ SANSOM, s. 237.

²⁶⁸ Přestože všichni v přítomnosti šóguna klečeli, Harris stál.

noc, a proto mezi ním a šógunovými poradci docházelo ještě k mnoha setkáním.²⁶⁹ Na nich argumentoval tím, že zvládnout cestu mezi Kalifornií a Japonskem by bylo díky paroplavbě možné za osmnáct dní a transkontinentální telegraf by umožnil komunikaci Eda s Washingtonem v řádu hodin.²⁷⁰ Hojně využíval aktuální situace v Číně a připomínal, že Spojené státy odmítly podepsat spojenectví s evropskými velmocemi proti Říši středu. Varoval Japonce, že Britové hodlají v zájmu zajištění svých pozic na Dálném východě expandovat do jejich země v důsledku soupeření s Ruskem. Řekl: „*Pro Británii by bylo v tomto ohledu výhodnější vlastnit Edo než Mandžusko.*“²⁷¹ V souvislosti s tím neopomněl zmínit problémy obchodu s opiem a navrhoval, že jedině opuštění politiky izolace může Japonsku pomoci udržet jeho integritu. Velmi usilovně přesvědčoval tamní vládu o tom, že zahraniční obchod by byl mnohem více prospěšný než škodlivý, a že rivalita západního světa na Dálném východě je potencionálním zdrojem zisku tamních obchodníků.²⁷² Dokonce Japoncům nabídl, že Spojené státy mohou zaujmout místo prostředníka v případě budoucích konfliktů mezi jejich zemí a evropskými velmocemi. Spojené státy uvažovaly v intencích ekonomické expanze. Z toho důvodu pro ně byla daleko přijatelnější myšlenka suverénních asijských států než roztríštěná území rozdělaná mezi Evropany. Usilovaly o otevřený obchod na Dálném východě a nejlepší možností, jak toho docílit, bylo vnutit tamním národům myšlenku, že otevření jejich přístavů a udržování vzájemných styků je v jejich vlastním zájmu. Američané v tomto ohledu ještě neměli jasně stanovenou politiku, kterou chtějí provádět v Japonsku. Tu formoval a prosazoval sám Harris.²⁷³

4.3 Situace z pohledu bakufu

Bakufu, vedené Hottou Masajošim, jenž v září roku 1855 vystřídal Abeho Masahira v pozici předsedy Rady starších, bylo v té době mnohem více nakloněno

²⁶⁹ BLUMBERG, s. 113.

²⁷⁰ DENNETT, s. 356.

²⁷¹ Tamtéž, s. 357.

²⁷² DUUS, s. 62.

²⁷³ DENNETT, s. 358–359.

k přijetí nevyhnutelného.²⁷⁴ S tím, jak pokračoval tlak západu na Japonsko, bylo stále více daimjóů přesvědčeno, že je zapotřebí se s cizinci dohodnout a neriskovat válku. Bakufu opět požádalo přední pány o vyjádření, tentokrát v otázce přijetí obchodní smlouvy s Američany. Koncem roku 1857 drtivá většina z nich souhlasila s tím, že vztahům s cizinci není možné zabránit.²⁷⁵ Když Hotta souhlasil s podpisem smlouvy s Harrisem, disponoval mnohem silnějším mandátem než Abe v letech 1853–1854. K vypracování co nejvýhodnější smlouvy byl pověřen přímo americký konzul.²⁷⁶ Přestože mezi daimjóy panovala všeobecná shoda v otázce přijetí smlouvy s Američany, na nejvyšších politických místech se začala projevovat rozštěpenost. Když se bakufu opět rozhodlo konzultovat svůj postup v zahraniční politice se svými vazaly, tak se v podstatě vzdalo rozhodovací funkce. Třída daimjóů fudai, jejíž členové zastávali nejvyšší politické funkce, se v důsledku toho začala obávat o ztrátu svého vlivu.²⁷⁷ Vnitropolitická situace se následně značně zpolarizovala. Proti vnějším pánům, kteří zastávali status quo se postavila skupina daimjóů, kteří se sjednotili do strany Hitocubaši²⁷⁸ a začali usilovat o vnitřní reformu systému. Hotta se pokusil zachovat jednotu tím, že na jaře roku 1858 předložil Harrisovu smlouvu císaři Komeiovi se žádostí o její schválení. Do Kjóta odcestoval s dary pro císaře i dvorní šlechtu a nechtěně tak vyjádřil podřízené postavení bakufu. Nejenže dvůr byl proti smlouvě s cizinci, ale ukázalo se, že někteří dvorští šlechtici zastávají podobně tvrdé stanovisko, jako Tokugawa Nariaki v roce 1853.²⁷⁹ Císař odmítl dokument podepsat a vyzval Hottu, aby jeho přijetí ve spolupráci s ostatními daimjóy přehodnotil. Zároveň vyjádřil podporu Hitocubašihovo následnictví ve funkci šóguna. To znamenalo citelnou ránu pro vliv daimjóů fudai obecně a vládní krize nakonec vedla k Hottově pádu.²⁸⁰ Do čela bakufu byl jako tairó s podporou fudai jmenován Ii

²⁷⁴ WILEY, ICHIRO, s. 477.

²⁷⁵ *The Bakumatsu (Part 2): Divided Japan*. In: Exploring History [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part2.html>.

²⁷⁶ DENNETT, s. 359; s. 363.

²⁷⁷ DUUS, s. 62.

²⁷⁸ Tato strana podporovala nástupnictví Tokugawy Keikiho z Hitocubaši do funkce šóguna. Jednalo se o sedmého syna Tokugawy Nariakiho. DUUS, s. 63.

²⁷⁹ MCCLAIN, James L., *Japan. A Modern History*, New York 2002, s. 141.

²⁸⁰ DENNETT, s. 364.

Kamon no Kami Naosuke, daimjó z Hikone.²⁸¹ Ten byl pevně rozhodnutý konsolidovat vnitřní i zahraniční politiku a získat zpět ztracenou autoritu. Koncem června roku 1858 získal Harris, který mezitím pobýval v Šimodě, zprávy o podepsání Tiencinské smlouvy a tom, že Britové hodlají okamžitě vyslat do Eda expedici. Využil toho, že do Šimody připluly fregaty *Mississippi* a *Powhatan* a sám spěchal do japonského hlavního města se žádostí o konferenci. Úředníci bakufu, kterým současně Nizozemci opět doporučili přehodnotit politiku izolace,²⁸² byli ze zpráv o britských lodích mířících k jejich břehům zděšeni.²⁸³ V důsledku těchto událostí se Ii rozhodl, že bude pro Japonce výhodnější podepsat dokument s Harrisem a popřípadě jej rovnou využít jako prostředníka při vyjednávání s cizinci, než čelit případné agresi evropských lodí.²⁸⁴ Dohoda byla nakonec uzavřena mezi Spojenými státy a představiteli bakufu, avšak proti císařově vůli. Ten smlouvu nepodepsal a svým jednáním dodal odvalu knížatům, která chtěla zničit tokugawský režim. Harris sice chápal některé místní aspekty, ale plně si neuvědomoval, jak velké narušení domácí politiky jeho dohoda způsobila.²⁸⁵

4.4 Smlouva o přátelství a obchodu

Smlouva o přátelství a obchodu byla podepsána 29. července 1858 na palubě *Powhatanu*.²⁸⁶ Jednalo se o skutečný základ zahraničních vztahů mezi Japonskem a Spojenými státy. Dohoda sestávala ze čtrnácti článků a sedmi obchodních předpisů, které zajišťovaly celní tarify. Zaručovala možnost vzájemného vyslání diplomatických pracovníků obou zemí s tím, že konzul Spojených států mohl pobývat přímo v Edu a měl povolen svobodný pohyb po celé zemi, na rozdíl od ostatních amerických diplomatů, kteří se směli pohybovat pouze ve smlouvou

²⁸¹ Tairó nebo „velký starší“ byla funkce vysoce postaveného úředníka v tokugawském šógunátu. Jednalo se o hlavního politika, který dočasně nahrazoval vůdce v dobách krize nebo v případě indispozice šóguna. HUFFMAN, s. 56.

²⁸² SANSOM, s. 237.

²⁸³ MCCLAIN, s. 142.

²⁸⁴ DUUS, s. 63.

²⁸⁵ DENNETT, s. 364. S největší pravděpodobností by však donutila tamní vládu k podpisu vlastní smlouvy jakákoli západní mocnost té doby, bez ohledu na vnitropolitickou situaci v Japonsku.

²⁸⁶ MCMASTER, s. 305.

vymezené vzdálenosti v okolí otevřených přístavů. Spojené státy se zavázaly k roli přátelského prostředníka, pokud by Japonsko narazilo na neshody při jednání s jinými evropskými velmocemi. Dále byly otevřeny další japonské přístavy: Kanagawa a Nagasaki ke 4. červenci 1859, Niigata k 1. lednu 1860 a Hjógo k 1. lednu 1863. Zároveň bylo Američanům dovoleno pobývat v Edu od 1. ledna 1860 a za účelem obchodu i v Ósace k 1. lednu 1863. Ve všech přístavech získali američtí občané právo na pobyt, pronájem půdy, nákup budov a na stavbu obydlí a skladů, přičemž nesměli budovat žádná opevnění ani stavby sloužící pro vojenské účely. Smlouva zaručila volný obchod nepodléhající kontrole tamních úředníků. Byly v ní ovšem obsaženy různé specifikace, které například dovolovaly obchod s municí pouze mezi cizinci a japonskou vládou nebo zakazovaly obchod s opiem. Občané Spojených států získali právo exteritoriality. Byla také zajištěna náboženská tolerance mezi příslušníky obou národů. Japonci získali možnost nákupu lodí a zbraní všeho druhu a také mohli využít americké odborníky ke konzultacím například v oblasti vědy, vojenství či námořnictví.²⁸⁷ Toto ujednání zařadil Harris do smlouvy z toho důvodů, že v Edu cítil jisté napětí a chtěl uspokojit japonské úředníky. „*Tento článek neznamená žádné smluvní ujednání, ale zařadil jsem jej, abych tak udělal na Japonce dojem.*“²⁸⁸ Původně chtěl také otevřít až osm přístavů, ale obával se silné reakce opozice, tak raději snížil počet na šest. Nespornou výhodou se stal fakt, že Hakodate mohlo být nově využíván jako skladiště pro americká plavidla. Díky tomu mohl být zrušen americký námořní sklad v Hongkongu, který byl ze strategického hlediska nevhodně umístěn. Harris uvažoval podobným způsobem jako Perry a případnou válku mezi Spojenými státy a Velkou Británií na Dálném východě považoval za reálnou hrozbu. Co však Perry zamýšlel vzít si z pozice síly, to hodlal Harris vyjednat přátelskými konferencemi mezi ním a šógunovými poradci. Je jistě zajímavé, že smlouva měla být v platnosti po deset let, avšak po této lhůtě nemělo dojít k jejímu ukončení, nýbrž k případné úpravě celních tarifů. Články dávají tušit, že se jednalo

²⁸⁷ *Amity and Commerce*. In: Library of Congress [online], [cit. 2021-10-04]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-jp-ust000009-0362.pdf>.

²⁸⁸ DENNETT, s. 360.

o podobný durh nerovné smlouvy, jaké uzavírali Američané a Evropané s Čínou za účelem zajištění západního diplomatického zastoupení na Dálném východě a k provádění nerušeného obchodu. I tak je na místě podotknout, že Harrisova smlouva byla liberálnější než ty, které byly uzavřeny mezi západními státy a Říší středu.²⁸⁹ Podle dohody měli zástupci obou států předat svým protějškům ratifikované dokumenty. Za tímto účelem byla roku 1860 vyslána japonská loď do Spojených států.²⁹⁰ Samozřejmě po podpisu smlouvy s Harrisem si vyjednali podobné dohody s Japonci i Velká Británie, Francie, Rusko a Nizozemsko. Všechny zajišťovaly exteritoriální jurisdikci cizinců a pevný celní tarif pro zahraniční obchod. Podmínky smluv značně omezovaly autonomii Japonska a jejich dlouhodobým důsledkem byla vzrůstající animozita tamních obyvatel k západním mocnostem.²⁹¹

Události roku 1858 oslabily politickou moc bakufu, které podepsalo smlouvu proti přání císaře, čímž poškodilo svůj mandát propůjčený právě panovníkem. Šógun se v podstatě ocitl v pozici zrádce. Naopak císařský dvůr se ukázal jako vhodné místo pro formování protivládních prvků tím, že k dohodě se Spojenými státy zaujal otevřený a jednoznačný názor. Tairó se snažil zachránit vnitropolitickou situaci a vydal prohlášení, podle kterého měla být následná volba příštího šóguna výhradně interní záležitostí Tokugawů, do níž neměli zasahovat příslušníci daimjóů tozama, ani císař. Mnozí vysoce postavení opozičníci byli propuštěni do předčasného důchodu. To se osobně dotklo i Hitocubašiho, jehož podporovatelé pak byli potrestáni. Na záchranu tokugawského řádu bylo však pozdě. Bakufu se rozhodlo, že bude provádět zahraniční politiku shodně s názorem většiny daimjóů, čímž s velkou pravděpodobností zachránilo Japonsko před ozbrojeným střetem s některou ze západních velmocí. Když však postoupilo Perryho otázku k rozhodnutí svým vazalům, ztratilo svoji legitimitu a začalo být považováno za nekompetentní k vedení zahraniční politiky. Když to samé udělalo

²⁸⁹ MCMASTER, s. 306.

²⁹⁰ *The Bakumatsu (Part 1): Opening Japan*. In: Exploring History [online], [cit. 2021-09-04]. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part1.html>.

²⁹¹ WILEY, ICHIRO, s. 477.

bakufu i s Harrisovou smlouvou, tak ti jenž měli vliv na politickou scénu, začali napříště uvažovat o nových způsobech vedení své země.²⁹² V následujících letech bylo bakufu otře kritizováno proticizineckými skupinami, které získávaly stále větší vliv. Během 60. let se situace vyostřila natolik, že se roku 1867 tehdejší šógun Tokugawa Jošinobu rozhodl rezignovat ve prospěch mladého císaře Mucuhita.²⁹³ Jeho nástupem byl pak definitivně potvrzen konec vlády bakufu.²⁹⁴

²⁹² MCCLAIN, s. 142; DUUS, s. 64.

²⁹³ Který zpětně dostal za svoji osvícenskou éru označení Meidži.

²⁹⁴ BLUMBERG, s. 115.

5 Závěr

Vnitropolitická situace v Japonsku byla odlišná od západních standardů. Před rokem 1868 je nutné považovat tuto zemi za decentralizovaný útvar, ve kterém oficiálně panoval císař, ale skutečná moc vládnout byla delegována na vojenskou vrstvu v čele se šógunem. Tokugawský režim, který reálně spravoval Japonsko od roku 1603, vybudoval svoji vládu na předpokladu izolované země, uzavřené před cizími vlivy. Stalo se tak kvůli obavě Tokugawů z podvratných vlivů christianizace. Vzhledem k tomu, že Japonsko je ostrovní, a tedy přírodně ohraničenou zemí, byla izolacionistická politika úspěšná. Mezinárodní obchod byl oficiálně praktikován pouze v přístavu Nagasaki za přísně stanovených regulací. V průběhu 18. století se pak příslušníci západních národů zaměřili na budování svých zájmů především v Číně a nepouštěli se do otevírání nejistých trhů, jakými bylo například právě Japonsko. Jejich ekonomické a vojenské síly však i díky vlivům průmyslové revoluce neustále narůstaly a docházelo k obecné expanzi západu v globálním měřítku. Tokugawský režim mezitím zajistil dvě staletí míru, díky kterým v zemi neprobíhaly žádné války. Paradoxně ale došlo k tomu, že Japonsko začalo stagnovat jak ekonomicky, tak vojensky. K ekonomickým problémům, jež zmítaly zemí zevnitř se postupně přidávaly i problémy zahraniční povahy v podobě stále větší přítomnosti západních lodí v okolí Japonska. To s sebou přinášelo i velký počet trosečníků, které potkalo neštěstí v tamních nezmapovaných vodách. Bakufu, jak je šógunátní vláda nazývána, se rozhodlo vydat nařízení, která měla být k cizincům ještě více nepřátelská. Ta nicméně narůstajícímu počtu cizinců v zemi nezabránila. Když vypukla v Číně první opiová válka, pojali Japonci obavy z agrese lépe vyzbrojených západních národů a zmíněná nařízení upravili natolik, že poskytovala cizincům možnost doplnění zásob výměnou za okamžité odplutí. Stále narůstající zájmy západních zemí přesto vedly k pokusům o navázání kontaktů s uzavřeným Japonskem.

Nejvíce se v této otázce angažovaly Spojené státy americké, jejichž zájmy byly převážně ekonomické povahy.²⁹⁵ V první řadě se jednalo o zabezpečení amerických velrybářů, kteří operovali poblíž pobřeží Japonska. Jejich lodě často potkávalo neštěstí a oni hledali azyl na pevnině. Japonské úřady je však vzhledem k jejich množství považovaly za účelně vysazované špiony, a i přes zmírněná proticizinecká opatření končili tito nebožáci v tamních věznicích. Vyburcovaní Američané pak vyvíjeli nátlak na Washington, aby svým občanům v Japonsku zajistili bezpečí. Vzhledem k tomu, že s neoficiálními výpravami odmítali představitelé bakufu jednat, byla k hlavnímu městu Japonska Edu vyslána roku 1846 mírová mise pod velením Jamese Biddlea. Ten se podle svých instrukcí podřídil tamním zákonům, které zakazovaly kontakt s cizinci, a v navázání kontaktů tak v celku logicky neuspěl. V roce 1849 byl do Japonska vyslán velitel James Glynn, jehož cílem bylo repatriovat některé trosečníky. Po svém návratu do Spojených států sepsal zprávu, ve které konstatoval, že v případě dodržování tamních zákonů je jakýkoli dialog s Japonci předem vyloučený. V atmosféře přelomu 40. a 50. let 19. století již bylo zapotřebí, aby navázání vztahů se Zemí vycházejícího slunce přineslo nejen zabezpečení pro americké trosečníky, ale také záruky budoucích zisků nebo ekonomické expanze. Washington i díky územní expanzi Spojených států k západnímu pobřeží severoamerického kontinentu začal operovat s otevřením trans-pacifické námořní trasy na Dálný východ.²⁹⁶ K takovému kroku bylo zapotřebí zajistit uhelné stanice, protože uhlí sloužilo jako palivo pro lodě s parním pohonem. Stanice v Tichém oceánu sice byly od sebe navzájem velmi vzdálené, ale potencionálně otevřené japonské přístavy by v tomto ohledu umožnily dostatečné zásobování celé trasy. Spojené státy tedy začaly usilovat nejen o ochranu trosečníků, ale zároveň o zajištění základen pro své lodě v Japonsku, kde by bylo možné čerpat zásoby a praktikovat obchod.

Za tímto účelem byla v roce 1851 vyslána ze Spojených států do Japonska expedice pod velením komodora Jamese Henryho Aulicka, ale ten byl po příplutí

²⁹⁵ TOMES, Robert, PERRY, Matthew C., s. 1.

²⁹⁶ SANSOM, s., 232.

na Dálný východ z velení odvolán a jeho funkci převzal 24. března roku 1852 komodor Matthew Calbraith Perry. Ten započal přípravy k vyplutí ihned po svém jmenování do funkce a vzhledem ke své neznalosti poměrů na Dálném východě strávil několik měsíců jejich studiem. Instrukce pro výpravu měly být vypracovány státním sekretářem pro zahraničí Danielem Websterem. Ten ale ještě před vyplutím expedice zemřel a jejich dokončením byl pověřen sám Perry,²⁹⁷ kterému se staly inspirací Glynny zkušnosti. Díky tomu, že byl z velké části autorem instrukcí získal komodor pro jednání s Japonskem značnou volnost. Jeho hlavním úkolem bylo doručit tamní vládě dopis s návrhy amerického prezidenta Millarda Fillmora a vyčkat na její odpověď. Případná ujednání pak měla být ukotvena ve smlouvě mezi oběma národy. Expedice měla původně demonstrovat sílu amerického námořnictva značným počtem lodí. Nakonec však Perry vyplul pouze s jedinou parní fregatou, ke které se na Dálném východě přidaly další tři lodě původní Aulickovy výpravy.

Když komodor Perry se svojí flotilou zakotvil u břehů Japonska, vypukla mezi tamními obyvateli panika. Běžní Japonci rychle zjistili, že jim od Američanů nehrozí žádné nebezpečí. Úředníci bakufu však byli i nadále výpravou ze Spojených států znepokojeni. Perryho přítomnost pro ně nebyla překvapením, protože o jeho úmyslech byli informováni nejen zprávami z Rjúkjú, kde o několik týdnů dříve Američané pobývali. Byli varováni i ze strany Nizozemců, kteří předpokládali jejich příplutí do Nagasaki.²⁹⁸ Komodor se však nečekaně objevil poblíž hlavního města Eda v zátocy Uruga a odmítal tamní vody opustit, dokud si Japonci s patřičnými ceremonii nepřevezmou dopis od prezidenta Fillmora a neodpoví na něj. Největší problém pro Japonce představoval fakt, že jejich vojska nebyla zdaleka v takovém stavu, aby se mohla pokusit nezvané cizince odehnat silou.²⁹⁹ Samotná přítomnost Američanů tedy nebyla hlavní příčinou japonských obav. Když se Perry přemístil ze zátoky Uruga ještě blíže k hlavnímu městu do Edoské zátoky, ocitlo se Edo v obtížné strategické situaci, neboť se posádky

²⁹⁷ Instrukce komodora Perryho viz MILLER, s. 552.

²⁹⁸ Zápisky komodora Perryho viz MILLER, s. 583.

²⁹⁹ KODET, s. 66.

japonských obchodních lodí, které jej zásobovaly potravinami, obávaly přiblížit k americké flotile. Zástupcům bakufu záleželo hlavně na tom, aby Američané odpluli stejně tak náhle, jako připluli. Když pochopili, že Perry je neústupný, nezbylo jim nic jiného než převzít dopis i se všemi ceremoniemi tak, jak komodor požadoval. Vzhledem k tomu, že flotile docházely zásoby, tak se její velitel rozhodl vyčkat na odpověď Eda v Hongkongu. Informoval Japonce o tom, že se vrátí na jaře příštího roku a nepřímo naznačil, že na návrhy prezidenta Fillmora očekává kladné vyjádření.

V době první Perryho návštěvy byl dosavadní šógun Tokugawa Iejoši upoután na lůžku a krátce po komodorově odplutí zemřel. Novým šógunem se stal Tokugawa Iesada, který byl ale fyzicky slabý. Veškeré kompetence k provádění politiky získal předseda nejvyššího poradního orgánu šógunátu Abe Masahiro. Ten si uvědomoval obtížné zahraničně-politické postavení své země a bylo mu jasné, že bude muset za každých okolností učinit s Američany vzájemnou dohodu. I kdyby se totiž Japoncům podařilo Spojené státy ignorovat, patrně by se brzy museli potýkat s dalšími západními delegacemi, které by požadovaly otevření tamních přístavů pro jejich lodě.³⁰⁰ Zhruba měsíc po Perryho prvním odjezdu zakotvila v Nagasaki ruská expedice se záměrem navázat se Zemí vycházejícího slunce vzájemné kontakty a britský parlament se již delší dobu zabýval možností interakce s izolovanou zemí na Dálném východě. Politika uzavřené země však byla jedním ze základních pilířů tokugawského režimu³⁰¹ a Abe se obával, že její okamžité ukončení by mohlo způsobit silnou vnitřní krizi, jíž by šógunát nebyl schopen čelit. Rozhodl se přenést odpovědnost za přijetí Fillmorových návrhů na vazaly šógunátu. Domníval se, že ti uposlechnou jeho doporučení a vyjádří se k otázce kladně. Zároveň chtěl tímto krokem zvýšit autoritu bakufu, které by jednalo podle přání svých poddaných. Odpovědi, které ale dostal, jen reflektovaly silnou rozštěpenost tamních knížat na danou otázku a prestiž šógunátu, který začal být chápán jako nerozhodný, značně utrpěla. Vazalové vesměs požadovali buď

³⁰⁰ BLUMBERG, s. 57.

³⁰¹ KODET, s. 249.

pokračování politiky izolace i za cenu ozbrojeného střetu, nebo přijetí amerických návrhů pouze do té doby, než budou jejich vojska schopna čelit nepřátelské invazi. Abe nakonec musel učinit vše pro to, aby byly vyjednány dohody se Spojenými státy, a to i přesto, že měl k dispozici vyjádření knížat, která nebylo vhodné ignorovat, když o ně sám požádal.

Perry se do Edoské zátoky vrátil již v únoru roku 1854, a to především kvůli zmíněné ruské expedici. Obával se, aby nebyly neuzavřeny zahraničněpolitické dohody před tím, než budou vyjednány mezi Japonskem a Spojenými státy. Jeho flotila tentokrát čítala osm lodí. Japonské úřady se zprvu snažily, aby se americká plavidla držela co nejdále od Eda a veškerá jednání byla z jejich strany protahována. Perry využil diplomacii dělových člunů a poukázal na sílu námořnictva Spojených států.³⁰² Tím chtěl docílit rychlejšího jednání v jeho prospěch. Skutečná agrese z jeho strany byla ve skutečnosti vyloučena. Washington opakovaně komodora varoval, že vyhlášení války cizímu státu nebo zahájení bezdůvodného útoku není v jeho kompetencích. Toto zjištění je v rozporu mezi východiskem některých autorů kteří tvrdí, že Perry hodlal na Japonsko v případě svého odmítnutí zaútočit.³⁰³

Kompromisním řešením bylo sjednáno, že k vzájemným rozhovorům mezi Japonci a Američany dojde 8. března roku 1854 ve vesnici Kanagawa, která se nacházela poblíž Jokohamy. Při nich Japonci sice nepřijali Fillmorovy návrhy v plném znění, které hovořilo o otevření jejich země mezinárodnímu obchodu, ale souhlasili s přijetím požadavků, které byly pro Američany nejzásadnější. Všechna ujednání byla shrnuta do smlouvy, jež byla v Kanagawě podepsána 31. března roku 1854. Díky tomu byly pro americká plavidla otevřeny přístavy Šimoda a Hakodate, ve kterých bylo možné získat dřevo, vodu, uhlí a další nutné zásoby. Američané zároveň směli obchodovat v otevřených přístavech, byť pod striktní kontrolou ze strany japonských úředníků. Významným způsobem byla stanovena práva trosečníků. Ti nově spadali pod ochranu tamních zákonů. Smlouva pak obsahovala

³⁰² BLUMBERG, s. 65.

³⁰³ Tuto skutečnost uvádí ve svém díle například JANSEN, s. 277.

dva důležité body, které měly značný význam na další vývoj vzájemných vztahů mezi oběma zeměmi. Jeden umožnil Američanům získat veškerých výhod ze smluv, které by Japonci podepsali s jinými národy. Druhý jim umožňoval jmenovat konzula, který směl pobývat v Šimodě. Představitelé bakufu věřili, že smlouva je prázdným gestem, jehož přijetí zajistí, aby cizinci ihned odpluli. Další budování vztahů považovali za nepravděpodobnou záležitost.³⁰⁴ Pro Američany naopak znamenala počátek vzájemné spolupráce, která se měla nadále rozvíjet, což lze pozorovat mimo jiné na dochovaných vyjádřeních komodora Perryho.³⁰⁵ Sice se nejednalo o obchodní dohodu, ale přesto byly zajištěny základní bezpečnostní předpoklady pro budování vlivu Spojených států v oblasti Pacifiku. I z toho důvodu byl Perry se smlouvou spokojený, i když v praxi nezaručovala dodávky uhlí pro americké lodě. Přístav v Hakodate se vzhledem k trans-pacifické námořní trase nacházel v nevhodné geografické poloze a Šimodu nebylo možné dostatečně zásobovat.

Význam samotného komodora Perryho na ukončení japonské izolace lze hodnotit za zcela zásadní. Byl plně zodpovědný za průběh všech jednání, na kterých závisel úspěch jeho mise. Na základě zkušeností s předchozími styky mezi Japonci a západními národy, rozhodl se zaujmout pevné a neústupné stanovisko, přestože jeho poslání mělo být čistě mírové. Při jednání s Japonci obratně využíval diplomacie dělových člunů, ačkoli přitom nevyslovil nic, co by mělo vést přímo k agresi ze strany Spojených států vůči Japonsku. Nespoléhal však pouze na demonstraci síly, ale zároveň na dary, pomocí kterých chtěl na tamní obyvatelstvo zapůsobit. Nehledě na svůj tvrdý postoj kladl důraz na přátelskou atmosféru a pořádal na svých lodích časté bankety, kam zval japonské úředníky. Je pozoruhodné, že příslušníci obou národů se oprostili od předsudků a společnost svých protějšků si dokázali užít. Jiná byla situace například v případě ruské expedice, kdy delegáti obou zemí striktně dodržovali etiketu právě své diplomacie a kvůli tomu docházelo k vyhrčenými situacím. Naopak v případě Perryho

³⁰⁴ BLUMBERG, s. 94.

³⁰⁵ PERRY, *A Paper*, s. 8.

expedice byly tyto situace spíše úsměvné a do vzpomínek účastníků se zapsaly převážně pozitivním dojmem. Důkazy pro tato tvrzení lze nalézt v pamětech Williama Haynea.³⁰⁶ Lze konstatovat, že úspěch Američanů tak nestál pouze na výhrůžkách a poukazování na zbraně, ale i na jejich přátelském chování a rozvoji mezilidských vztahů. I přesto je na místě přijmout fakt, že způsob, jakým byla americko-japonská dohoda vyjednána, byl bezesporu nátlakový. Perry si byl natolik jistý neškodností smlouvy pro Japonsko, že ignoroval standardy evropské diplomacie. Důsledky, s jakými se musel šógunát kvůli přijetí dohody potýkat mu nebyl znám. To nic nemění na faktu, že jeho expedice dosáhla svých cílů bez jediného výstřelu a on sám se stal prvním přijatým západním diplomatem v Japonsku za více než 200 let.³⁰⁷

Po uzavření smlouvy v Kanagawě si vyjednaly podobné dohody s Japonskem i další západní mocnosti. Přesto stále vyvíjely nátlak na bakufu, aby s nimi uzavřelo regulérní obchodní smlouvu. V této věci využili Američané vlastní smluvní výhodu a vyslali do Šimody svého oficiálního zástupce Townsenda Harrise. Ten dorazil do Japonska v srpnu roku 1856 a i přes nelibost tamních úřadů usilovně pracoval na rozšíření smlouvy z Kanagawy. Ve své diplomacii postupoval velmi pomalu, neboť se dlouhodobě ocitl bez spojení s Washingtonem a mohl se spolehnout pouze na svého holandského tlumočnicka. Oproti Perrymu navíc neměl žádnou flotilu na jejíž sílu by mohl poukázat. Přes všechny nepříjemnosti efektivně využil probíhající druhé opiové války. Japonci se totiž obávali, že by v případě neplnění podmínek vyplývajících z dohod se západními státy mohli čelit vojenské agresi stejně tak, jako Číňané.³⁰⁸ Bakufu se proto s Harrisovým přispěním rozhodlo aktivovat článek o nejvyšších výhodách pro Spojené státy podle smlouvy z března roku 1854. Tím Washington získal veškeré výhody, které si vyjednaly s Japonskem ostatní státy a konzul se mohl přesunout ze Šimody do Eda, kde se možnosti jeho působení značně rozšířily. Harris nadále

³⁰⁶ TRAUTMANN, s. 102–103.

³⁰⁷ Kromě Nizozemců.

³⁰⁸ DUUS, s. 63.

Japoncům naznačoval, že bude pro jejich zemi mnohem výhodnější uzavřít obchodní smlouvu s ním než s válečnými loděmi Evropanů.

V té době bylo bakufu, vedené Hottou Masajošim, daleko více nakloněno k uzavření dohody s Američany, než v roce 1853 v souvislosti s Perryho expedicí. Jednotlivá knížata byla opět požádána o svůj postoj k zahraničněpolitické situaci, ve kterém se tentokrát více sjednocovala a vyjadřovala náklonost ke spolupráci se Spojenými státy. Ke způsobům jakými japonská vláda vedla zahraniční politiku však vyjadřovala naprosto rozdílné názory. Skutečnost, že se bakufu opakovaně obracelo na své vazaly s žádostí o radu začala být chápána tak, že je nerozhodné a nekompetentní k vedení země. Objevily se skupiny, které pod heslem „*Ctít panovníka, vyhnat barbary!*“³⁰⁹ požadovaly přenesení politické moci šógunátu na císařský dvůr. Hotta ve snaze konsolidovat situaci požádal císaře Kómeie o ratifikaci smlouvy mezi Japonskem a Spojenými státy, aby demonstroval společnou jednotu šógunátu a dvora. K tomu nedošlo, protože panovník takový krok odmítl. Bakufu se tak ocitlo ve velmi nepříjemné pozici a do čela vlády nastoupil za indisponovaného šóguna Ii Naosuke. Ani jemu se však nepovedlo situaci uklidnit, protože mezitím, co probíhala tato vnitřní krize, získal Harris zprávy o tom, že Velká Británie a Francie chystají své vlastní výpravy, jež mají za cíl navázat vztahy s Japonskem a neopomněl o tom bakufu informovat. Harris také před tím do jím navržené smlouvy zařadil článek, který umožňoval Japonsku využít Spojené státy jako prostředníka při potencionálních konfliktech s jinými zeměmi.³¹⁰ I proto se v nastalé situaci Ii rozhodl, že nejlepším řešením pro Japonsko bude podepsat dohodu se Spojenými státy bez souhlasu císařského dvora, než osamoceně čelit případné agresi Evropanů. Tímto krokem se ocitl šógun v pozici zrádce, který nebyl schopen důstojně využít mandát k vládnutí, jenž mu byl propůjčen panovníkem. Bakufu se v 50. letech 19. století opakovaně rozhodlo vyhnout ozbrojenému střetu se západními zeměmi v důsledku čehož začalo ztrácet svoji legitimitu. Politika izolace, která byla podle Kodeta jedním ze základních

³⁰⁹ HUFFMAN, s. 48.

³¹⁰ DUUS, s. 63.

kamenů tokugawského režimu,³¹¹ musela být opuštěna. Tento proces započal ve chvíli, kdy vláda v Edo nebyla schopna odmítnout komodora Perryho a oficiálně vyvrcholil uzavřením Smlouvy o přátelství a obchodu dne 29. července roku 1858. Ta značně rozšiřovala smlouvu z Kanagawy, například o další otevřené přístavy či americké právo exterritoriality. Kvůli tomu ji lze označit za nerovnou smlouvu, přestože byla liberálnější než dohody uzavřené mezi západními státy a Čínou.

Harrisův přínos spočívá především v tom, že Spojené státy neměly v době jeho působení zcela jasnou představu, jak k Japonsku přistupovat. Washington, jak tvrdí Dennett, chtěl především nerušeně rozvíjet své ekonomické zájmy na Dálném východě.³¹² To mělo být zajištěno za pomoci suverénních asijských států, které by měly zájem na udržování otevřených a bezpečných přístavů. Neexistovala však žádná koncepce, podle které měl Harris postupovat. Jeho význam je důležitý proto, že sám vytvořil předpoklad pro mírovou diplomacii mezi Japonskem a Spojenými státy s vyloučením agresivní vojenské expanze. Jeho dohoda umožnila oběma zemím vzájemné diplomatické zastoupení čímž byla oficiálně ukončena izolace Japonska. Prakticky k tomu však došlo ve chvíli, kdy Perry donutil japonské úředníky k tomu, aby s ním jednali v Edoské zátocě. Byl to důsledek japonské obavy z neschopnosti se účinně bránit případnému vpádu cizích vojsk.

³¹¹ KODET, s. 90.

³¹² DENNETT, s. 358–359.

6 Bibliografie

6.1 Vydané prameny

Amity and Commerce. In: Library of Congress. Dostupné z: <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-jp-ust000009-0362.pdf>.

MILLER, Hunter (ed.), *Treaties and Other International Acts of the United States of America. Vol. 6. Documents 152–175: 1852–1855*, Washington 1942.

PERRY, Matthew C., *A Paper*, New York 1856.

President Millard Fillmore's letter, to the Emperor of Japan. In: MIT Vizualizing Cultures. Dostupné z: https://visualizingcultures.mit.edu/black_ships_and_samurai/presletter.html.

TOMES, Robert, PERRY, Matthew C., *Japan and the Japanese. A Narrative of the U. S. Government Expedition to Japan under Commodore Perry*, London, 1859.

TRAUTMANN, Frederic, *With Perry to Japan. A Memoir by William Hayne*, Honolulu 1990.

6.2 Literatura

BEASLEY, William G., *The Meiji Restoration*, Stanford, 1972.

BLUMBERG, Rhoda, *Commodore Perry in the Land of Shogun*, New York 1985.

COTTERELL, Arthur, *Western Power in Asia. Its Slow Rise and Swift Fall, 1415–1999*, Singapore 2010.

DENNETT, Tyler, *Americans in Eastern Asia. A Critical Study of United States' Policy in the Far East in the Nineteenth Century*, New York 1963.

DEPARTMENT OF STATE, *Centennial Celebration of the Opening of Japan*, Washington 1953.

DEPARTMENT OF STATE, *End of „The Long Sleep“*. In: *Field Reporter* 2, 1953, 1.

DUUS, Peter, *The Rise of Modern Japan*, Boston 1976.

FUYUKO, Matsukata, CLULOW, Adam, *King Willem II's 1844 Letter, to the Shogun „Recommendation to Open the Country“*. In: *Monumenta Nipponica*, 66, 2011, 1.

HUFFMAN, James L., *Modern Japan. A History in Documents*, New York 2004.

JANSEN, Marius B, *The Making of Modern Japan*, Cambridge 2002.

KEITH, Jeffrey A., *Civilization, Race, and the Japan Expedition's Cultural Diplomacy, 1853–1854*. In: *Diplomatic History*, 35, 2011, 2.

KODET, Roman, *Příběh samurajů*, Praha 2018.

MACLEOD, Julia, H., *Three letters Relating to the Perry Expedition to Japan*. In: *Huntington Library Quarterly* 6, 1943, 2.

MCCLAIN, James L., *Japan. A Modern History*, New York 2002.

MCMMASTER, John, *Alcock and Harris. Foreign Diplomacy in Bakumatsu Japan*. In: *Monumenta Nipponica* 22, 1967, ³/₄.

MCOMIE, William W. *The Russians in Nagasaki, 1853–54. The Another Look at Some Russians, English, and Japanese Sources*. In: *Acta Slavica Iaponica*, 13, 1995.

MCOMIE, William, *The Opening of Japan 1853–1855. A Comparative Study of the American, British, Dutch and Russians Naval Expeditions to Compel the Tokugawa Shogunate to Conclude Treaties and Open Ports to Their Ships*, Folkestone 2006.

NEUMANN, William L., *Religion, Morality, and Freedom. The Ideological Background of the Perry Expedition*. In: *Pacific Historical Review* 23, 1953, 3.

ROSSITER, William S., *The First American Imperialist*. In: *The North American Review* 182, 1906, 591.

SANSOM, George, *A History of Japan 1615–1868*, Stanford 1990.

TAO, De-Min, *Negotiating Language in the Opening of Japan: Luo Sen's Journal of Perry's 1854 Expedition*. In: *Japan Review*, 17, 2005.

WILEY, Booth Peter, ICHIRO, Korogi, *Yankees in the Land of the Gods. Commodore Perry and the Opening of Japan*, New York 1990.

6.3 Internetové zdroje

Aulick, John, H. (ca. 1791–1873). In: *Encyclopedia Virginia*. Dostupné z: <https://encyclopediavirginia.org/entries/aulick-john-h-ca-1791-1873/>.

Články *The Bakumatsu. Opening Japan*. In: *Exploring History*. Dostupné z: <https://exploringhist.blogspot.com/2016/06/the-bakumatsu-part1.html>.

History of U. S. Embassy buildings. In: American Center Japan. Dostupné z: <https://americancenterjapan.com/aboutusa/usj/4737/>.

Townsend Harris, America's First Consul to Japan. In: Consulate General of Japan in New York. Dostupné z: <https://www.ny.us.emb-japan.go.jp/150th/html/nyepiE2a.htm>.

7 Summary

The aim of this master's thesis is to analyse the influence of the United of America on the one of the most important events in history of Far East, which happened to be the end of Japanese isolation. The work is mainly focusing on the role of Matthew Calbraith Perry, who was sent to Japan by Washington as commander of expedition, which sought to establish contacts with a closed country that Japan undoubtedly was. The work is chronologically divided into three chapters and related subchapters, which can sometimes describe the main analyse in parallel, therefore it is possible to provide a comprehensive overview of the issue from both the United States and Japan.

The first part of the thesis describes the domestic political situation in Japan and outlines its historical development, which led to the politics of a closed country. Policy of isolation remained in force until the first half of the 19th century. The reasons that led the Americans to establish contacts with Japan are also listed in this part. Main American efforts were to secure American shipwrecks around Japanese waters or the possibility of opening Japanese ports where American ships could be able to pick up supplies. The main part of the work deals with the course of Perry's expedition from his arrival in Uraga Bay in 1853, until his departure from Japan after the signing of the Treaty of Kanagawa in 1854. Some parts of the work are devoted to the description of the establishment of relations between the Americans and the Japanese. The author believes that these passages cannot be omitted because they provide a detailed view of the encounters between members of two diametrically opposed cultures. The third chapter is devoted to the subsequent development of diplomatic relations between the United States and Japan in connection with the activities of the first American consul in Japan, Townsend Harris. Thanks to Harris's effort, the Treaty of Amity and Commerce was signed between the two countries in 1858, which can be considered as the end of Japanese isolation.

However, according to the author's conclusions, the real termination of Japanese isolation took place as early as 1853, after Commodore Perry forced the

Japanese to the crucial negotiations. In many works, the success of Perry's expedition is conditioned by an aggressive American attitude in the Bay of Edos. Such a claim is partly true, but Perry would never have succeeded if the Japanese had been able to defend himself against American presence. The Tokugawa shogunate secured two centuries of peace, but at the cost of economic and military stagnation. Japan was thus unable to resist foreign influence.

Not only the United States but also other Western nations have sought to establish regular trade relations with the Land of the Rising Sun. During the first half of the 19th century, Washington made several unsuccessful attempts to contact Japan, but unsuccessfully. However, the American envoys were ordered to strictly comply with local laws, which, however, precluded contacts with foreigners. Commodore Perry sailed for Japan, not complying with the decree, even though his mission was supposed to be purely peaceful. He took a tough and unyielding stance in the negotiations, insisting that Japanese officials must treat him as he pleased and therefore ignore Japanese laws. In order to achieve this course, he used the diplomacy of gunboats, thanks to which he pointed out the strength of the US Navy. In reality, however, there could be no aggression on his part because the unreasonable attack or declaration of war was not within his competence. Perry only took advantage of circumstances that, combined with Japan's inability to effectively resist the invasion of foreign troops, allowed him to become the one to begin the process of ending Japanese isolation.